

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra práva životního prostředí

**Trestněprávní odpovědnost právnických osob na
úseku ochrany životního prostředí**

Diplomová práce

Ondřej Plešmíd

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Datum vypracování práce: 1.7.2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a dále že práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1.7.2013

Ondřej Plešmíd

Tímto bych rád poděkoval prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc. za cenné rady a připomínky při vypracování této práce. Děkuji rovněž mé rodině za jejich podporu a trpělivosti při mém studiu.

Obsah:

Úvod	1
1. Pojem právnická osoba	3
1.1 Právnická osoba v české právní úpravě	4
2. Právní odpovědnost obecně	7
2.1 Trestní odpovědnost.....	8
2.2 Správní odpovědnost a její vztah k trestní odpovědnosti.....	9
3. Životní prostředí a jeho ochrana.....	11
3.1 Ochrana životního prostředí v České republice	11
3.2 Trestněprávní ochrana životního prostředí	13
3.3 Shrnutí.....	17
4. Historický vývoj trestní odpovědnosti právnické osoby	18
4.1 Současná úprava na poli mezinárodního a evropského práva.....	20
4.1.1 Mezinárodní smlouvy.....	20
4.1.2 Právní akty Evropských společenství.....	22
4.1.3 Projekt Corpus Iuris	23
4.2 Shrnutí.....	24
5. Úprava trestněprávní odpovědnosti právnických osob v angloamerické a kontinentální právní kultuře	25
5.1 Angloamerická právní kultura	25
5.2 Kontinentální právní kultura	28
5.2.1 Model pravé trestní odpovědnosti právnických osob.....	28
5.2.2 Model nepravé trestní odpovědnosti právnických osob.....	30
5.2.3 Model administrativně-správního trestání právnických osob	32
5.3 Shrnutí.....	33
6. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice.....	35
6.1 Historický exkurz.....	35
6.2 Česká právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob.....	36
6.2.1 Působnost zákona	37
6.2.2 Základy trestní odpovědnosti právnických osob a pachatel.....	40
6.2.3 Tresty a ochranná opatření	43
6.2.4 Řízení proti právnickým osobám	50

6.3	Srovnání české a rakouské právní úpravy.....	55
6.4	Shrnutí.....	57
7.	Trestné činy právnických osob proti životnímu prostředí	59
7.1	Charakteristika vybraných trestných činů proti životnímu prostředí.....	60
7.1.1	Obecné skutkové podstaty.....	60
7.1.2	Zvláštní skutkové podstaty.....	62
7.2	Shrnutí.....	70
	Závěr	71
	Seznam použitých zkratek	74
	Abstrakt	75
	Summary.....	76
	Seznam použité literatury	77

Úvod

Koncem roku 2011 byl pod číslem 418 přijat zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který představuje značný průlom v českém trestním právu. Doposud totiž mohla být odpovědna za trestný čin pouze osoba fyzická. O přijetí tohoto zákona se vedly dlouholeté debaty a jednalo se o celkem ožehavé téma. Kritici zavedení trestní odpovědnosti právnických osob především namítali hrozbu kriminalizace podnikání či případné zneužití v rámci konkurenčního boje. Zastánci naopak upozorňovali na nezbytnost a nutnost přijmout takový zákon, a to především z důvodu ochrany životního prostředí či proti hospodářské kriminalitě.

Právě na využití nově přijatého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob při ochraně životního prostředí je zaměřena tato diplomová práce. Ochrana životního prostředí stála dlouhá léta v pozadí zájmů jednotlivých států a jejich politik. Rozvoj zájmu o globální problémy týkající se životního prostředí se začal objevovat až v druhé polovině 20. století. Největším problémem je především lhostejnost, a to nejen jednotlivců, ale také i jednotlivých států k ochraně životního prostředí. Přestože v dnešní době můžeme u většiny států najít v jejich právní legislativě několik právních předpisů zabývajících se touto problematikou, dochází i tak nadále k hrubému a vážnému poškozování životního prostředí bez jakýchkoliv účelných sankcí. Ochrana pomocí trestního práva, kterou přijala Česká republika po vzoru jiných států, představuje nejtvrděší formu, a v některých případech i poslední prostředek ochrany. K jeho využití by se mělo přistupovat především v okamžiku, kdy prostředky ostatních právních odvětví či samotná osvěta a výuka obyvatelstva nejsou dostatečné.

Cílem mé práce je popsat vývoj trestněprávní ochrany životního prostředí v České republice proti nezákonnému jednání právnických osob a obeznámit čtenáře se současnou platnou úpravou. Při psaní této diplomové práce byla použita převážně metoda deskripce za současného využití analytických a syntetických postupů, která nejlépe poslouží k zhodnocení současné platné právní úpravy. Pro ucelenější představu o dané problematice byla využita i metoda komparace.

Kapitoly dvě až čtyři jsou věnovány definicím stěžejních pojmů, se kterými se čtenář při čtení této práce setká, a které jsou pro úplné porozumění jejího obsahu

nejdůležitější. Pátá kapitola se zabývá obecnou úpravou samotné trestně právní odpovědnosti právnických osob z pohledu jednotlivých právních systémů a její úpravou na mezinárodní úrovni. Následující kapitola se již věnuje vývoji a úpravě trestní odpovědnosti právnických osob v rámci právního systému České republiky. Závěrem této kapitoly je přijatá česká úprava srovnávána s rakouskou úpravou. Kapitola šestá je posléze věnována trestným činům proti životnímu prostředí, kterých se mohou právnické osoby dopustit. V rámci této kapitoly jsou také popisovány jednotlivé skutkové podstaty uvedené v Hlavě VIII. trestního zákoníku.

Práce je psána podle právního stavu platnému ke dni **1. 7. 2013**.

1. Pojem právnická osoba

Jelikož doposud nebyla širokou veřejností přijata jednotná definice pojmu právnické osoby, není její vymezení jednoduché. Anglické právo například nezná pojem právnické osoby *odnes*.¹ Pro nejlepší pochopení uvedeného pojmu se tak zdá nejvhodnější jeho vymezení pomocí základních vlastností, kterými se jednotlivé právnické osoby vyznačují.

Počátky úpravy věnované právnickým osobám můžeme nalézt již v římském právu, kde však na ně bylo nahlíženo poněkud odlišně, než v současné době. Římské právo rozlišovalo právnické osoby na korporace (sdružení osob) a nadace (jednoty věcí), na které bylo nahlíženo jako na lidmi uměle vytvořené útvary, které existují pouze v právu, nikoliv v reálném životě.² Moderní pojetí pojmu právnické osoby nalezneme až na počátku 19. století, kdy od této doby do současnosti vzniklo několik právních teorií a jejich podskupin.³ Za největší z nich jsou považovány dvě skupiny teorií – teorie fikce a teorie reality.

Teorii fikce vytvořil v roce 1840 Carl Friedrich von Savigny⁴ a vychází ze závěrů římského práva. Na právnickou osobu je zde nahlíženo jako na umělý subjekt, který reálně neexistuje a je zcela závislý na právu. Nemá tedy dle této teorie vlastní vůli či *city*, nemůže přemýšlet a práva a povinnosti může nabývat pouze pomocí svého zástupce.⁵ Tuto teorii zastává i české právo. Zastánci teorie reality naopak považují právnickou osobu za osobu reálně existující a na právu zcela nezávislou. Lidé, kteří se v takovéto právnické osobě sdružují, vytváří jejím jménem vůli odlišnou od jejich individuální vůle. Teorie vznikla v roce 1887 a za jejího zakladatele je označován Otto von Gierke.⁶

Vývoj lidské společnosti a jednotlivých právních řádů způsobil počátkem 20. století vznik nové teorie, která stojí na pomezí obou výše uvedených teorií, a to tzv. teorii

---

¹ Knapp V., O právnických osobách. Právnické osoby *de lege lata*. Právník, 1995, č. 10, str. 980

² Kincl J., Urfus V., Skřejpek M., Římské právo, 2. Vydání, Praha: C. H. Beck, 1997, str. 80

³ Švestka J., Dvořák J. a kol., Občanské právo hmotné 1., 5. vydání, Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, str. 173

⁴ Musil J., Vanduchová M., Pocta Otovi Novotnému k 70. Narozeninám, Praha: Codex Bohemia, 1998, str. 78

⁵ Švestka J., Dvořák J. a kol., Občanské právo hmotné 1., 5. vydání, Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, str. 173-174

⁶ Musil J., Vanduchová M., Pocta Otovi Novotnému k 70. Narozeninám, Praha: Codex Bohemia, 1998, str. 78

přenesené reality. Právnícká osoba je zde považována za umělý útvar sloužící potřebám lidí, jejímž důvodem vzniku je právo.⁷

1.1 Právnícká osoba v české právní úpravě

Přestože ani český právní řád neobsahuje komplexní právní úpravu právnícké osoby, můžeme konstatovat, že v určité míře obecný normativní základ obsahují předpisy práva soukromého, konkrétně tedy právo občanské a obchodní. Nejedná se však o jednoznačnou definici právnícké osoby, ale řeší pouze její jednotlivé dílčí otázky, jako je například její vznik, právní způsobilost, způsob jednání, zánik a mnoho dalších.⁸

Občanský zákoník považuje právníckou osobu za uměle vytvořený subjekt nadaný právní subjektivitou (tj. způsobilostí mít práva a povinnosti a způsobilostí k právním úkonům), vystupující v právních vztazích a jednající jako lidé. Podstatu právníckých osob tvoří buď lidé, nebo věci. Stejná kritéria právníckých osob obsahuje i obchodní zákoník, který však navíc ještě uvádí, že je nezbytné, aby právnícká osoba měla i formální individualizující znaky, aby ji bylo možné identifikovat.⁹

Jednotlivé druhy seskupení, kterým zákon přiznává postavení právnícké osoby, nalezneme v ust. § 18 odst. 2 občanského zákoníku.

„§ 18 (2)

Právníckými osobami jsou

- a) sdružení fyzických nebo právníckých osob*
- b) účelová sdružení majetku*
- c) jednotky územní samosprávy*
- d) jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon. „*

---

⁷ Švestka J., Dvořák J. a kol., Občanské právo hmotné 1., 5. vydání, Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, str. 175

⁸ Srovnej ust. § 18 až §21 občanského zákoníku a ust. §13 až §16 a §70 a násl. obchodního zákoníku

⁹ Pelikánová I. a kol., Obchodní právo 1, 2. Vydání, Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2010, str. 254

Odborníci¹⁰ však toto ustanovení zákona považují do jisté míry za problematické, a to především proto, že samotné členění je dosti nahodilé a směšuje rozličná hlediska. Tento názor následně způsobil, že právní nauka vytvořila jiné, přesnější dělení právnických osob, a to na:

- právnické osoby soukromého a veřejného práva,
- korporace, nadace a ústavy,
- právnické osoby ziskové a neziskové.¹¹

Uvedené dělení však není definitivní, protože se mohou jednotlivé kategorie navzájem kombinovat a prolínat.

Jak jest uvedeno výše, český právní řád zastává v pojetí právnických osob teorii fikce, která tvrdí, že právnické osoby v reálu neexistují a jsou uměle vytvořeny právem. Aby tedy právnická osoba mohla vstupovat v právních vztazích či jakkoliv jednat, je logické, že je k tomu nutné využít konkrétní fyzické osoby. Tuto možnost připouští speciální právní konstrukce, která přiznává právnické osobě všechny tři právní způsobilosti.¹² Patří mezi ně způsobilost mít práva a povinnosti, způsobilost k právním úkonům a delikt ní způsobilost. Tyto způsobilosti jsou závislé na existenci dané právnické osoby, kdy je získává okamžikem svého vzniku dle zákonných podmínek¹³ a ztrácí je dnem svého zániku¹⁴. Způsobilost mít práva a povinnosti, tj. právní subjektivita, může být dle ust. § 19a obč. zák. omezena jen zákonem, avšak již ze samotné povahy právnické osoby je jasné, že v určitých oblastech práva je na rozdíl od fyzické osoby omezena, např. rodinné právo.¹⁵

V právních vztazích vystupují právnické osoby skrze jednání fyzických osob, tedy svých orgánů či zástupců. Za pomoci již zmiňované právní konstrukce je toto jednání fyzických osob, stejně tak jejich následky, přičítáno přímo právnické osobě jako subjektu

---

¹⁰ Švestka J., Dvořák J. a kol., Občanské právo hmotné 1., 5. vydání, Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, str. 187; Pelikánová I. a kol., Obchodní právo 1, 2. Vydání, Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2010, str. 266

¹¹ Švestka J., Dvořák J. a kol., Občanské právo hmotné 1., 5. vydání, Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, str. 179 - 187

¹² Srov. Eliáš K., Nykodým J., Švestka J. a kol., Občanský zákoník – I. komentář, 2. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 259

¹³ Srov. ust. § 19 obč. zák.

¹⁴ Srov. ust. § 20a obč. zák.

¹⁵ Švestka J., Dvořák J. a kol., Občanské právo hmotné 1., 5. vydání, Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, str. 192

práva. Jednání rozlišujeme buď přímé či nepřímé. Přímé jednání představuje jednotlivé úkony statutárního orgánu právnické osoby.¹⁶ Za to naopak nepřímé jednání představuje činnost učiněnou v zastoupení, a to buď smluvním či zákonném. Ustanovení § 20 odst. 2 obč. zák., resp. ust. § 15 odst. 1 obch. zák., označuje za zákonné zástupce pracovníky nebo členy právnické osoby, pokud je tak stanoveno ve vnitřních předpisech nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé. Zvláštní druh zákonného zmocnění obsahuje také ust. § 13 odst. 3 obch. zák., z jehož dikce můžeme vyčíst, že zákonným zástupcem je i vedoucí organizační složky podniky zapsané v obchodním rejstříku. Smluvní zástupce je pak osoba jednající za daný subjekt na základě plné moci¹⁷ či advokát¹⁸.

Poslední z právních způsobilostí, které zákon českým právnickým osobám přiznává je deliktní způsobilost, nazývaná také jako deliktní odpovědnost. K jejímu vzniku dochází v důsledku porušení právních předpisů a z nich plynoucích povinností jednotlivými orgány či zástupci dané právnické osoby. V českém právním řádu nalezneme celkem dva druhy deliktní odpovědnosti, a to správní a trestní. Blíže o nich pojednává následující kapitola.

---

¹⁶ Srov. ust. § 20 odst. 1 obč. zák. a § 13 odst. 1 věta druhá obch. zák.

¹⁷ Srov. ust. § 14 obch. zák.

¹⁸ Srov. z. č. 85/1996 Sb., o advokacii

2. Právní odpovědnost obecně

Právní odpovědnost je jednou ze základních forem realizace práva a může být založena pouze právními normami. Právní odpovědnost můžeme dle současné právní nauky definovat jako zvláštní formu právního vztahu, ve kterém dochází v důsledku porušení určité právní povinnosti ke vzniku nové právní povinnosti, a to sankční povahy. Lze tedy z uvedeného jasně dovodit, že na začátku musí existovat primární právní povinnost, kdy v důsledku jejího porušení vzniká sekundární právní povinnost – sankce.¹⁹

Jak podotýká i A. Gerloch, v odborné literatuře rozlišujeme dvě koncepce právní odpovědnosti, a to povinnost strpět následky stanovené právními normami za porušení dané povinnosti a uplatnění nepříznivých právních následků vůči tomu, kdo porušil právní povinnost.²⁰ Právními skutečnostmi, které mají za následek vznik právní odpovědnosti, jsou protiprávní stav a protiprávní jednání, které můžeme ještě rozdělit na jednání omisivní a komisivní. Osoba, která se dopustila omisivního chování, porušila právní pravidlo chování a jednání tím, že se nechovala tak, jak měla, tedy porušila příkaz určitého chování. Naopak komisivní chování je interpretováno jako porušení zákazu určitého chování, tedy daná osoba se chovala tak, jak neměla.

Základním cílem následků porušení povinnosti, je snaha minimalizovat možné budoucí případy porušení právní povinnosti. V případě, že však již k porušení dané povinnosti došlo, nastupuje jiný cíl, a to náprava nežádoucího stavu v závislosti na konkrétním případě. Při porušení zákonné povinnosti nadále trvá i původní primární povinnost a existuje možnost vynutit ji právem předvídaným a upraveným způsobem. V návaznosti na zmíněné porušení primární povinnosti dochází ke vzniku nové, sekundární, povinnosti – sankce, která tvoří obsah právní odpovědnosti. Porušení právní povinnosti může mít za následek i vznik jiných následků, a to neplatnost právního úkonu nebo zánik práva.

Podle A. Gerlocha²¹ můžeme právní odpovědnost klasifikovat do dvou skupin, a to do soukromoprávní oblasti a veřejnoprávní oblasti. V soukromoprávní oblasti vzniká vztah mezi poškozeným a delikventem. Jako typické příklady do této oblasti můžeme

---

¹⁹ Gerloch, A. Teorie práva. 5. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 178

²⁰ Gerloch, A. Teorie práva. 5. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 179

²¹ Gerloch, A. Teorie práva. 5. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 182

zařadit například odpovědnost za škodu, odpovědnost z prodlení, odpovědnost z bezdůvodného obohacení a mnohé jiné odpovědnosti upravené občanským právem. V případě veřejnoprávní oblasti se jedná o vztah delikventa a státu, kdy hlavním cílem bývá postih delikventa. Tuto oblast můžeme dále ještě rozdělit do pěti podoblastí, a to na odpovědnost trestní, správní, disciplinární, ústavní a mezinárodněprávní. Podrobněji se nadále věnuji pouze trestní a správní odpovědnosti.

2.1 Trestní odpovědnost

Trestní odpovědnost je současnou odbornou literaturou definována jako „povinnost strpět za trestný čin sankce stanovené trestním zákonem v rámci trestněprávního poměru, který vznikne spácháním trestného činu mezi pachatelem a státem“.²²

Trestní odpovědnost v českém právu vždy vyžadovala, kromě vzniku příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním a výsledkem, také existenci zavinění, které může mít formu úmyslu či nedbalosti. Zaviněním blíže rozumíme vnitřní psychický vztah člověka (pachatele) ke skutečnostem, které zakládají trestný čin, ať již vytvořeným pachatelem nebo objektivně existujících již v době činu.²³ Právnícká osoba však ze své podstaty žádnou vnitřní psychiku nemá. Bylo tedy nezbytné do českého právního řádu přijmout právní schéma, ve kterém je zavinění právnícké osoby odvozeno od fyzických osob za tyto entity jednajících. Tuto konstrukci známe jako tzv. teorii přičitatelnosti a je uvedena v ust. § 8 TOPOZ. Tento zákon také využívá prvky tzv. objektivní odpovědnosti²⁴, kterou využily některé jiné státy pro konstrukci trestní odpovědnosti právníckých osob²⁵. Objektivní odpovědnost nevyžaduje pro svůj vznik zavinění pachatele, neboť již samotné porušení veřejnoprávních předpisů má za následek vznik trestní odpovědnosti. Z této odpovědnosti se pachatel buď nemůže vyvinut vůbec, nebo může, ale pouze za splnění liberačních důvodů uvedených v zákoně.

---

²² Solnář V., Fenyk J., Císařová D., Základy trestní odpovědnosti, Praha: Orac, 2003, str. 16

²³ Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část, 1. vydání, Praha: Leges, 2010, str. 208

²⁴ Srov. komentář k ust. § 10 TOPOZ

²⁵ Spojené státy americké a Velká Británie nevyžadují u trestní odpovědnosti právnícké osoby zavinění, neboť již samotné porušení veřejnoprávních předpisů má za následek vznik trestní odpovědnosti. Srov. Janda P., Trestní odpovědnost právníckých osob, Právní fórum, 2006, č. 5, str. 174

Pro naplnění výše uvedených zákonných podmínek je tedy jasné, že trestně odpovědné budou jen právnické osoby s personálním základem. Dle TOPOZ může vzniknout trestní odpovědnost u všech právnických osob vyjma výslovně uvedených, a to státu a územních samosprávných celků při výkonu veřejné moci.²⁶

2.2 Správní odpovědnost a její vztah k trestní odpovědnosti

S trestní odpovědností úzce souvisí i odpovědnost správní, která představuje další z možností postihu společensky škodlivého jednání. Před přijetím úpravy trestní odpovědnosti právnických osob do českého práva, totiž představovala správní odpovědnost jedinou možnost postihu protiprávního jednání právnických osob na úseku ochrany životního prostředí.

Obě odpovědnosti také spojuje mnoho společných znaků. Samotná propojenost mezi jednotlivými odvětvími začíná již ve společných ústavních základech a požadavcích na sankcionování obecně. Společná je i samotná struktura právní úpravy, kdy trestní i správní právo je rozdělené na hmotnou část a procesní část. Jelikož ústavní zakotvení správní odpovědnosti je značně obtížné a nedostatečné, jsou přiměřeně pro správní trestání využívány zásady vztahující se především na trestní právo. Zmínku o společných zásadách správní a trestní odpovědnosti nalezneme i v současné judikatuře.²⁷

Mezi správní a trestní odpovědností však nalezneme i mnoho podstatných rozdílů, což je důležité pro skutečnost, aby byla trestní odpovědnost používána jako prostředek „*ultima ratio*“. Nejvýznamnějším z rozdílů jednotlivých odpovědností je stupeň jejich společenské škodlivosti, kdy u správní odpovědnosti je podstatně nižší než u trestní. Od míry společenské škodlivosti se následně odvíjí i povaha sankcí, které lze za jednotlivá protiprávní jednání uložit. Sankce u správní odpovědnosti mají spíše povahu upomenutí na nutnost dodržovat právo²⁸. Rozdílů u sankcí však nalezneme i více, například ve struktuře jednotlivých sankcí, jejich výměře či jejich omezeného využití. Do jisté míry však toto rozlišování zkomplikovalo vypuštění materiálního znaku u skutkových podstat v trestním zákoníku (společenská škodlivost), neboť to může mít v praxi za následek

---

²⁶ Srov. komentář k ust. § 6 TOPOZ

²⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. 6 A 126/2002

²⁸ Musil J., Hranice mezi trestným činem a správním deliktem, delikt ní odpovědnost právnických osob, Správní právo, 2002, roč. 35, č. 1, str. 21

překrývání skutkových podstat trestných činů a správních deliktů. Schází totiž základní měřítko pro jejich rozlišení. O vzájemném vztahu mezi správní a trestní odpovědností hovoří i judikatura, která uvádí, že souběh trestného činu a správního deliktu je nepřipustný.²⁹ Dalším podstatným rozdílem je orgán, který rozhoduje o spáchaném trestném činu či správním deliktu. Zde se bohužel projevuje roztržičnost a nejednotnost právní úpravy, neboť existuje velké množství správních orgánů, které mohou o správních deliktech rozhodovat. Vždy v závislosti na daném oboru úpravy. Trestné činy naopak projednávají pouze soudy.

Přestože se vnitřní členění správní odpovědnosti v publikacích různých autorů liší, za nejzákladnější dělení můžeme považovat členění dle odpovědného subjektu, a to na přestupky³⁰ a jiné správní delikty. Jedním z hlavních znaků přestupků je zavinění, které představuje, jak je již zmiňováno výše, vnitřní psychický stav pachatele k protiprávnímu jednání. Vzhledem k tomu, že však právnická osoba žádnou psychiku nemá, nemůže se přestupku dopustit. Proto je u právnických osob uplatňována pouze odpovědnost objektivní, tedy za následek.

Ačkoliv je právní úprava správních deliktů roztržičná, nejednotná a do jisté míry i komplikovaná, představuje přeci jen správní řízení oproti trestnímu řízení komplexnější, rychlejší a méně nákladnější řešení vzniklé situace. Značnou předností správního práva je také větší odbornost orgánů, které ho aplikují.

---

²⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 5. 2007, sp. zn. 8 As 17/2007-135

³⁰ Srov. ust. § 2 přestupkového zákona

3. Životní prostředí a jeho ochrana

Životní prostředí představuje základní biologické podmínky života a předpoklady existence člověka a jiných živých organismů na Zemi. Ne vždy je však přístup člověka k přírodě kladný. Bezohledným jednáním člověk narušuje životní prostředí či jeho jednotlivé složky, což může v závěru vést až k bezprostřednímu ohrožení přežití člověka či jiných živých organismů. V současné době má největší negativní dopad na životní prostředí nadměrné čerpání přírodních zdrojů společností, díky kterému dochází ke zhroucení životadárných procesů a čistících schopností přírody, vymírání živočišných a rostlinných druhů a destrukci celých ekosystémů.³¹

Neustálý vývoj lidské společnosti a nárůst jejích potřeb postupem času přinutil širokou veřejnost zabývat se otázkou ochrany životního prostředí, a to nejen na úrovni jednotlivých států, ale i na mezinárodní úrovni. Životního prostředí, jeho ohrožování či poškozování totiž nezná hranic, a proto ani právo životního prostředí nelze vytvářet v jednotlivých státech izolovaně, bez vzájemné interakce.

3.1 Ochrana životního prostředí v České republice

Prvotní náznaky právních norem a institutů zaměřené na jeho ochranu se začaly objevovat v tehdejší Československu již počátkem 70. let 20. století. Jelikož koncem 20. století neobsahoval československý právní řád vhodnou specifickou úpravu ochrany životního prostředí, za stěžejní v této oblasti byl považován zákon č. 20/1996 Sb., o péči o zdraví lidu, který obsahoval obecná ustanovení o vytváření a ochraně zdravých životních podmínek. Skutečný počátek legislativy na úseku ochrany životního prostředí v České republice nastal až po roce 1989, kdy došlo k vydávání právních předpisů, které do té doby v této oblasti chyběly. Prvním, ač ne zprvu zdařilým, pokusem o ucelenější rámcovou úpravu práva životního prostředí byl zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí. Výrazný moment pro tvorbu právní ochrany životního prostředí byl i fakt, že Československá federativní republika, následně Česká republika, začala po roce 1989 přistupovat k řadě mezinárodních úmluv zabývajících se ochranou životního prostředí. Vývoj právní úpravy významně ovlivnil také v posledních letech proces harmonizace

---

³¹ Damohorský M. a kol., Právo životního prostředí, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, str. 4

českého právního systému s právem Evropské unie, ve kterém došlo k četným a někdy i velice významným změnám mající za následek vydání několika nových právních předpisů.³² Jelikož právo na ochranu životního prostředí zasahuje značně do oblastí podléhající působení přírodních, fyzikálních a chemických zákonů, musí být kladena i velká opatrnost na to, aby právní úprava a její obsah nezpůsobil ještě větší škodu, než jaké chtěla zabránit. Proto se většina opatření vytváří mimo právo, a právo jim pouze dává svou zvláštní formu právně vynutitelného příkazu, zákazu, limitu či jiného podobného pravidla chování.

Právo životního prostředí neupravuje životní prostředí jako takové, ale především chování lidí k němu, a proto jsou jeho předmětem právní normy upravující společenské vztahy zajišťující jeho ochranu. Aby bylo jednoznačné, kterých společenských vztahů se tato úprava týká, je nezbytné vymezit si obsah pojmů životní prostředí a ochrana životního prostředí. Obě tyto definice obsahuje zákon o životním prostředí³³ a lze je, ačkoliv tak činí jen pro svoje potřeby, použít i pro vymezení předmětu práva životního prostředí.

Ustanovení § 2 uvedeného zákona definuje životní prostředí jako vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Za jeho složky označuje zejména ovzduší, vodu, horniny, půdu, organismy, ekosystémy a energie.³⁴ Při formování práva životního prostředí se objevily i názory, že do životního prostředí patří i tzv. umělé, člověkem vytvořené, prostředí – prostředí sídlištní, domovní, bytové, pracovní, kulturní památky a společenské vztahy.

Pojem ochrana životního prostředí je pak definován v ust. § 9³⁵, který uvádí, že se jedná o činnost, kterou se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo kterou se toto znečišťování a poškozování omezuje a odstraňuje. Také podotýká, že se ochrana netýká pouze jednotlivých složek, druhů organismů, konkrétních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb, ale i životního prostředí jako celku. Podstatnými součástmi ochrany životního prostředí je složka defenzivní a složka ofenzivní, jak jest patrné z výše uvedené definice obsažené v ust. § 9. Defenzivní složka spočívá v předcházení nebo

---

³² Damohorský M. a kol., Právo životního prostředí, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, str. 25 - 26

³³ Zákon č. 17/1992 Sb. v platném znění

³⁴ Ust. § 2 zákona o životním prostředí

³⁵ Zákon č. 17/1992 Sb. v platném znění

v omezování ohrožování či poškozování životního prostředí, což je v právní normě zpravidla vyjádřeno zákazem nebo povinností získat pro danou činnost povolení či souhlas orgánu veřejné správy. Za to ofenzivní složka naopak spočívá v aktivním působení na stav životního prostředí, nejčastěji formou příkazu či určitou kompenzací.

Systém práva životního prostředí se dělí na dvě základní části, a to část obecnou a část zvláštní. Obecná část upravuje hlavně předmět a systém právních norem, jejich prameny, ústavní základ a nástroje a principy práva. Zvláštní část můžeme ještě rozdělit do čtyř samostatných oddílů, v nichž jsou zahrnuty prostředky ochrany životního prostředí, ochrana jednotlivých složek a ekosystémů, ochrana před zdroji ohrožení a ochrana životního prostředí v některých oborech lidské činnosti. Do této části, můžeme také zahrnout všechny platné právní předpisy, které obsahují normy ochrany životního prostředí, pokud nejde o normy deklarující ochranu v souvislosti s úpravou jiných vztahů. Právní úprava životního prostředí a jeho ochrany je stále roztržštěná a nejednotná.

3.2 Trestněprávní ochrana životního prostředí

Přestože bylo před rokem 1989 k ochraně životního prostředí převážně používáno správní právo, a to především ve vztahu k protiprávnímu jednání právnických osob, určitou a do jisté míry i neopomenutelnou úlohu v ochraně zastávalo i trestní právo, avšak ne v takové podobě jako ho známe dnes. Speciální trestné činy proti životnímu prostředí totiž tehdejší znění Trestního zákoníku³⁶ neobsahovalo, a proto pro postih „ekologické kriminality“ byly využívány skutkové podstaty uvedené v ust. § 136, resp. v ust. § 137, tehdejšího znění trestního zákona – „Poškozování majetku v socialistickém vlastnictví“³⁷ – nebo skutkové podstaty trestných činů zneužívání pravomoci veřejného činitele, obecné ohrožení, poškozování cizí věci či zneužívání vlastnictví, které jsou stále platné.³⁸

Změna nastala přijetím dvou novel trestního zákoníku (zákon č. 159/1989 Sb. a č. 175/1990 Sb.), které zavedly do tehdejší úpravy nové skutkové podstaty trestného činu Ohrožování životního prostředí, a to jak v úmyslné, tak i nedbalostní formě (ust. § 181a a 181b Trestního zákoníku). Aby zákonodárce novým znění uvedených skutkových

---

³⁶ Zákon č. 140/1961 Sb. v tehdejší znění

³⁷ Ustanovení § 137 upravovalo jednání nedbalostní, a jelikož se v praxi nedařilo úmysl na rozdíl od nedbalosti řádně prokázat, bylo častěji využíváno.

³⁸ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 3. vydání. C. H. Beck, Praha, 2010, str. 71

podstat postihl ochranu životního prostředí v co nejširší formě, ustoupil od původního výčtu jednotlivých složek životního prostředí a nahradil jej obecnější formulací „předpisy o ochraně životního prostředí a hospodaření s přírodními zdroji“. Zavedením nových skutkových podstat se však objevilo několik aplikačních problémů, neboť zákon pracoval s pojmy, jejichž nedostatečná definice se projevila až později.³⁹ Jelikož byly tyto dvě skutkové podstaty pojaty velice abstraktně až vágně a orgány činné v trestním řízení disponovaly skoro nulovými zkušenostmi v této oblasti, využívali se v praxi velice minimálně, neboť způsobovaly značné výkladové potíže.⁴⁰ Proto i nadále byly využívány jiné skutkové podstaty, zejména trestný čin obecného ohrožení, což však nemohlo být pořádkem pokládáno za dostačující.⁴¹

V následujících letech byly dalšími novelami do trestního zákona zavedeny i jiné skutkové podstaty, a to trestný čin „Týrání zvířat“ (§ 203)⁴² a trestný čin „Pytláctví“ (§ 178a)⁴³. Problematiky trestněprávní ochrany životního prostředí se rovněž týkala i novela trestního zákoníku z roku 1999⁴⁴, která z veřejných stráží (lesní, rybářské, myslivecké a přírody) učinila veřejné činitele a současně zavedla i jejich trestní odpovědnost.

Podstatnou změnu v ochraně životního prostředí přinesla až novela obsažená v zákoně č. 134/2002 Sb., která vpravila do trestního zákoníku nové skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí či jeho složkám, a to ust. § 181a a 181b „Ohrožení a poškození životního prostředí“, v ust. § 181c „Poškození lesa těžbou“, v ust. § 181e „Nakládání s nebezpečnými odpady“ a v ust. § 181f, 181g a 181h „Neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami“.⁴⁵ Jak uvádí důvodová zpráva k zákonu č. 134/2002 Sb., příčinou pro zavedení těchto nových trestných činů byla přílišná neurčitost skutkových podstat uvedených v ustanoveních § 181a a § 181b trestního zákona. Ustanovení § 181e odst. 2 trestního zákoníku bylo následně ještě dílčí novelou provedenou zákonem č. 314/2006 Sb. rozšířeno tak, aby

---

³⁹ V odst. 2 a 3 obou ustanovení se objevuje pojem „značná újma“ a „újma velkého rozsahu“, avšak nikde není patrný záměr zákonodárce, o jakou újmu se jedná, jak ji stanovit, případně zda je možné analogicky použít ustanovení trestního zákona o škodě. Pojem životní prostředí byl definován až zákonem č. 17/1992 Sb. – srov. Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 3. vydání. C. H. Beck, Praha, 2010, str. 72

⁴⁰ srov. R 36/2002

⁴¹ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 3. vydání. C. H. Beck, Praha, 2010, str. 72

⁴² Zaveden zákonem č. 557/1991 Sb.

⁴³ Zaveden zákonem č. 290/1999 Sb.

⁴⁴ Zákon č. 238/1999 Sb.

⁴⁵ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 3. vydání. C. H. Beck, Praha, 2010, str. 71 – 73

nebylo omezeno jen na nebezpečné odpady, ale vztahoval se i na přepravu jakýchkoliv odpadů přes hranici státu.⁴⁶

V roce 2002 došlo k přijetí další novely, kterou byly do trestního zákoníku zavedeny nová ustanovení upravující skutkovou podstatu trestného činu „Neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami“ (§181f, §181g a §181h).⁴⁷ Účelem tohoto trestného činu není zaručit ochranu určitým druhům živočichů a rostlin, ale zamezit ohrožení místní populace.⁴⁸

Na dřívější úpravu starého trestního zákoníku (zákon č. 140/1961 Sb.), specifikovanou výše, navázal i s určitými úpravami i nový trestní zákoník přijatý v roce 2009 (zákon č. 40/2009 Sb.). Všechny trestné činy proti životnímu prostředí byly v novém trestním zákoníku koncentrovány nově v samostatné VIII. hlavě zvláštní části.⁴⁹

Výrazné změny do nového trestního zákoníku následně vnesla novela provedená zákonem č. 330/2011 Sb.⁵⁰, která některé již známé skutkové podstaty přeformulovala a současně do trestního zákoníku zavedla i skutkové podstaty nové.

Znění trestného činu „Poškození a ohrožení životního prostředí“ (§293 a §294) bylo nově pojato tak, aby mohlo být aplikováno jak na životní prostředí jako celek, ale i na jeho jednotlivé složky.⁵¹ Trestně odpovědná je tak nově osoba, která se dopustila jednání poškozující či ohrožující životní prostředí na větším území⁵², mohla takovým

---

⁴⁶ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník Komentář. 2. Vydání. C. H. Beck, Praha, 2012, str. 2932 - 2933

⁴⁷ Skutková podstata byla zavedena v důsledku plnění závazků plynoucích z Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (Úmluva CITES).

⁴⁸ Jelikož nebylo možné předem stanovit přesný počet exemplářů, které musí být odňaty či zničeny, muselo se postupovat při posuzování daného jednání dle místních poměrů. – srov. Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, 6. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 1127

⁴⁹ Trestný čin Pytláctví (§ 178a) byl uveden v Hlavě III. „Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných“, trestný čin Týrání zvířat (§ 203) pak zase v Hlavě V. „Trestné činy hrubě narušující občanské soužití“ a ostatní trestné činy uvedené v ust. § 181a – 181h v Hlavě IV. „Trestné činy obecně nebezpečné“.

⁵⁰ Tzv. „zelená evropská novela“ byla do českého právního řádu přijata z důvodu nutnosti implementovat do právního řádu ČR směrnici Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí.

⁵¹ Ke změně skutkové podstaty došlo v důsledku přijetí směrnice č. 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí a transpozice jejího čl. 3 písm. a).

⁵² Větším územím se ve smyslu výkladového ustanovení obsaženého v ust. § 296 trestního zákoníku rozumí území o rozloze nejméně tři hektary, u povrchových vod plocha nejméně jeden hektar a u vodního toku délka nejméně dva kilometry. – srov. Důvodová zpráva k z. č. 330/2011 Sb., str. 24 – 25, dostupná z <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=69605>

jednání způsobit těžkou újmu na zdraví⁵³, či k odstranění následků takového jednání je třeba vynaložit náklady ve značném rozsahu⁵⁴. Analogicky došlo i ke změně nedbalostní formy tohoto trestného činu (§ 294). Změny se dočkal i trestný čin „Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek“ (§297), kdy nově je trestně odpovědná i osoba, která se dopustila takového jednání již z prosté nedbalosti, a to bez ohledu na to, zda se jedná o nedbalost vědomou či nevědomou.⁵⁵ Změnou prošla i ustanovení §299 - §301 trestního zákoníku. Nově skutková podstata trestného činu „Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami“ (§299 a §300) poskytuje ochranu i populacím volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a jejich biotopům a skutková podstata trestného činu „Poškození chráněných částí přírody“ (§301) zase poskytuje ochranu konkrétním chráněným částem přírody – památný strom, významný krajinný prvek, jeskyně, zvláště chráněné území, evropsky významná lokalita a ptačí oblast.⁵⁶ K přeměně došlo i u skutkové podstaty trestného činu „Pytláctví“ (§304), kdy se zákonodárce vrátil ke znění skutkové podstaty obsažené v trestním zákoně č. 140/1961 Sb. a slovo „uloví“ bylo nahrazeno slovem „loví“.⁵⁷

Jak již bylo zmíněno výše, novela z roku 2011 zavedla do trestního zákoníku také několik nových trestných činů. Prvním z nich byl trestný čin „Poškození vodního zdroje“ (§294a), jehož obsah byl vyčleněn z původního znění §293 a §294. Důvodem vzniku tohoto trestné činu byla skutečnost, že vodní zdroj není složka životního prostředí, tou je pouze voda jako taková.⁵⁸ Současně byl zaveden i trestný čin „Neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu“ (§298a), dle kterého je nově trestné jednání spočívající v protiprávní výrobě, dovozu, vývozu, uvádění na trh nebo používání

---

⁵³ Ve smyslu ust. § 122 odst. 2 trestního zákona – srov. Důvodová zpráva k z. č. 330/2011 Sb., str. 24 – 25, dostupná z <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=69605>

⁵⁴ Ve smyslu ust. § 138 trestního zákoníku se rozumí náklady alespoň ve výši 500.000,- Kč – srov. Důvodová zpráva k z. č. 330/2011 Sb., str. 25, dostupná z <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=69605>

⁵⁵ Jedná se o transpozici čl. 4 bod 1. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/123/ES ze dne 21. října 2009, kterou se mění směrnice 2005/35/ES o znečištění lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání. – srov. Důvodová zpráva k z. č. 330/2011 Sb., str. 26, dostupná z <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=69605>

⁵⁶ Důvodem těchto změn byla transpozice čl. 3 písm. f) až h) směrnice 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí.

⁵⁷ K přeměně došlo v reakci na lobby Českomoravské myslivecké jednoty. – srov. Ochrana životního prostředí v trestním zákoníku – několik poznámek, In: Trestní právo 11/2010, Praha: Novatrix Print, 2010, str. 14

⁵⁸ Srov. Důvodová zpráva k z. č. 330/2011 Sb., str. 26, dostupná z <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=69605>

látek poškozujících ozonovou vrstvu.⁵⁹ Nově také zákonodárce začlenil do trestního zákoníku ust. §296 odst. 3, které uvádí: „*Poškozením nebo ohrožením půdy, vody, ovzduší nebo jiné složky životního prostředí se rozumí i provozování zařízení, ve kterém je prováděna nebezpečná činnost nebo v němž se skladují nebo používají nebezpečné látky či směsi, bez povolení podle jiného právního předpisu.*“⁶⁰

3.3 Shrnutí

Jak je zmiňováno již výše, životní prostředí představuje velice důležitou a nepostradatelnou součást existence živých složek na naší planetě. Ovlivňuje nejen přírodu jako takovou, ale také život jednotlivých obyvatel, což si bohužel většina lidí neuvědomuje a k životnímu prostředí přistupuje velice negativně a bezohledně.

Poměrně dlouhou dobu byla ochrana životního prostředí kladena v politikách jednotlivých států do pozadí. V České republice došlo v tomto směru ke změně až koncem 20. století, kdy byly do českého právního řádu přijímány právní předpisy sloužící k jeho ochraně, i když se z počátku jednalo pouze o druhotnou ochranu v rámci odlišných právních odvětví.

Jelikož má poškozování životního prostředí stále rostoucí tendenci, začalo zastávat v jeho ochraně větší roli i trestní právo, ačkoliv vyšetřování a stíhání takovýchto trestných činů je někdy značně obtížné. Značené problémy v tomto směru může způsobovat obtížná objasnitelnost environmentálních deliktů, neodbornost vyšetřujících a rozhodovacích orgánů či lhostejný postoj většiny obyvatelstva k environmentálním deliktům, a to především proto, že následky těchto deliktů se jich osobně většinou nedotýkají.

---

⁵⁹ K zavedení trestného činu došlo v důsledku transpozice čl. 3 písm. i) směrnice 2008/99/ES – srov. Důvodová zpráva k z. č. 330/2011 Sb., str. 26, dostupná z <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=69605>

⁶⁰ K začlenění došlo v důsledku transpozice čl. 3 písm. d) směrnice 2008/99/ES – srov. Důvodová zpráva k z. č. 330/2011 Sb., str. 24, dostupná z <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=69605>

4. Historický vývoj trestní odpovědnosti právnické osoby

Ačkoliv se může zdát, že institut trestní odpovědnosti právnických osob na území kontinentální Evropy je záležitostí převážně druhé poloviny 20. století, opak je spíše pravdou. Až do 18. století bylo trestání právnických osob do jisté míry samozřejmostí.

Již římské právo operovalo s institutem právnických osob (korporace a nadace), které však v důsledku starořímské zásady „societas delinquere non potest“ nebyly trestně odpovědné. Právnické osoby se účastnily společenského života pomocí svých zástupců. Jednání takového zástupce však nebylo přímým jednáním právnické osoby, a proto vznikla-li trestní odpovědnost, plynuly z ní povinnosti jen zástupci. Právnická osoba byla v takovém případě pouze povinna vydat prospěch, který deliktním jednáním zástupce nabyla. I přes existenci zmíněné starořímské zásady však docházelo k trestání obcí.⁶¹

Trestání právnických osob v určitém slova smyslu bylo praktikováno i ve středověku. V této době docházelo k postihu různých městských svazů, cechů, spolků, klášterů a obcí, a to především za kacířství, vzpoury, urážky panovníka či jiná porušení tehdejšího práva. Panovník byl z takovéto odpovědnosti vyloučen. I přes zcela běžnou praxi se však objevovali i názory, které kolektivní trestní odpovědnost odmítali. Na lyonském koncilu konaném v roce 1245 například papež Inocenc IV. odmítl trestat a exkomunikovat „universitas“⁶². Odůvodnil to tím, že „universitas“ je osobou bez duše, osobou amorální, která jako taková neexistuje a tudíž tvoří maximálně pouze fikci.⁶³

V 18. století však dochází k obratu a v rovině právní nauky dochází k odmítání názoru trestat právnické osoby. Hlavním představitelem této myšlenky byl německý profesor J. F. Malblanc, který se zcela ztotožňoval s argumenty vyslovenými papežem Inocencem IV.⁶⁴ Obdobné nazírání na danou problematiku podpořil i von Savigny a jeho teorie fiktivní právnické osoby.⁶⁵ V důsledku těchto názorových obrátů se tak již

---

⁶¹ Heyrovský, L., Dějiny a systém soukromého práva římského, 4. Vydání, Praha: J. OTTO, 1910, str. 175 - 230

⁶² Chápáno jako společenství členů církevní obce.

⁶³ Musil, J., Trestní odpovědnost právnických osob. Historický vývoj a mezinárodní srovnání. In Musil, J., Vanduchová, M., Pocta Otovi Novotnému k 70. Narozeninám, Praha: Codex Bohemia, 1998, str. 77

⁶⁴ Malblanc, J. F., Observationes quaedam ad delicti universitatum spectantes. Nürnberg: Grattenauer, 1793

⁶⁵ Von Savigny, F. C., System des heutigen Römischen Rechts, Band 2, Berlin: Veit, 1840

zmiňovaná zásada „societas delinquere non potest“ stala rychle základní tezí, na které stojí všechny velké trestní kodifikace 19. století⁶⁶.

Myšlenky o znovu zavedení trestní odpovědnosti se začaly objevovat počátkem 20. století⁶⁷, a to především v důsledku vzrůstajícího hospodářského a společenského vlivu právnických osob. S nárůstem ekonomické a politické síly těchto entit úzce souvisel i nárůst jejich protiprávního jednání, což mělo za následek zavedení deliktů odpovědnosti právnických osob (20. léta 20. století). Došlo k tomu však pouze v rovině správního práva, neboť většinu světových právních řádů stále ovládá zásada trestní individuální odpovědnosti. V druhé polovině 20. století dochází k dalšímu obratu a jednotlivé evropské státy postupně zavádí institut trestní odpovědnosti právnických osob do svých právních řádů, a to v následujícím pořadí:

- Nizozemí v roce 1976,
- bývalá Jugoslávie v roce 1976,
- Portugalsko v roce 1982,
- Norsko v roce 1991,
- Island v roce 1993,
- Francie v roce 1994,
- Finsko v roce 1995,
- Dánsko v roce 1996,
- Španělsko v roce 1996,
- Belgie v roce 1999,
- Slovinsko v roce 1999,
- Polsko v roce 2002,
- Chorvatsko v roce 2003,
- Litva v roce 2003,
- Maďarsko v roce 2004,
- Lotyšsko v roce 2005,
- Bulharsko v roce 2005,
- Rakousko v roce 2005,

---

⁶⁶ Code pénal Napoléon (Francie, 1803), Pruský trestní zákoník (1851), Rakouský trestní zákoník (1852).

⁶⁷ K větší diskusi o zavedení tohoto institutu na mezinárodním poli došlo v roce 1929 na Mezinárodním sjezdu pro trestní právo v Bukurešti.

- Rumunsko v roce 2006.⁶⁸

V angloamerické právní kultuře nalezneme zmínky o trestní odpovědnosti právnických osob již v 16. století, které však tento institut zcela odmítaly. Zájem o zavedení kolektivní trestní odpovědnosti se poprvé objevil v roce 1821, neboť většina právních vědců se domnívala, že právnické osoby jsou velice zkorumpované, mají k dispozici více možností jak páchat trestnou činnost a jsou méně přístupné k potrestání.⁶⁹ Od roku 1840 je pak tento institut v rámci anglického práva běžně používán.⁷⁰

4.1 Současná úprava na poli mezinárodního a evropského práva

Na konci 70. let 20. století se začaly objevovat snahy o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob i na poli mezinárodního a evropského práva, neboť jejich protiprávní jednání mělo i přeshraniční následky. Žádný z vydaných mezinárodních dokumentů však neobsahuje povinnost států zavést pravou trestní odpovědnost právnických osob. Je totiž zcela na smluvních stranách, jaký druh odpovědnosti zvolí. Dokumenty, které tyto požadavky obsahují, vznikají na půdě OSN, OECD, Rady Evropy, Evropského parlamentu, Evropských společenství a Evropské unie, a to s rozdílnou právní povahou.⁷¹

4.1.1 Mezinárodní smlouvy

Demonstrativní výčet mezinárodních smluv, které obsahují požadavky na zavedení postihu právnických osob, nalezneme například v důvodové zprávě k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim z roku 2011. Jeho součástí jsou i ty smlouvy, které zatím nenabýly platnosti, či k nim Česká republika dosud nepřistoupila a nejsou proto pro ni závazné. Důvodem odkladu přistoupení k těmto smlouvám byla skutečnost, že český právní řád neumožňoval ukládat sankce právnickým osobám za protiprávní jednání, jež jsou v těchto smlouvách vymezena.

---

⁶⁸ Fenyk, J., Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob a český návrh zákona o trestním soudnictví nad právnickými osobami, Státní zastupitelství, 2003, č. 2 – 3, str. 2

⁶⁹ Hazlitt, W., Table Talk, World Classics, first publ. 1901, str. 395

⁷⁰ Huber, B., Trestní odpovědnost korporací, Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích, Trestní právo, 2000, č. 9, str. 2

⁷¹ Jelínek, J., Trestní odpovědnost právnických osob, Praha: Linde Praha, 2007, str. 107 - 149

Mezi přední mezinárodní smlouvy, které se zabývají problematikou trestní odpovědnosti právnických osob, řadíme:

- Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (Paříž, 1997)⁷²,
- Úmluva o potlačování a financování terorismu (New York, 1999)⁷³,
- Úmluva OSN proti korupci (Merida, 2003)⁷⁴,
- Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (Palermo, 2000)⁷⁵.

Všechny tyto uvedené úmluvy mají v sobě pro signatářské státy zakotvenou povinnost přijmout v souladu se svými právními zásadami taková opatření, která budou potřeba pro stanovení odpovědnosti právnických osob v oblastech upravovaných jednotlivými úmluvami. Žádná z nich však nestanovuje, o jaký druh odpovědnosti se má jednat, zda o trestněprávní, civilněprávní či správní. Tato volba je ponechána na konečné vnitrostátní úpravě. Současně uvedené úmluvy shodně stanovují požadavek na sankce, které mají být ukládány právnických osobám za jednotlivá porušení právních předpisů, aby byly účinné, přiměřené a odrazující („effective, proportionate and dissuasive“).⁷⁶

Problematikou deliktů odpovědnosti právnických osob se zabývaly také právní akty Rady Evropy. Mezi nejdůležitější patří:

- Úmluva o trestněprávní ochraně životního prostředí (Štrasburk, 1998)⁷⁷,
- Trestněprávní úmluva o korupci (Štrasburk, 1999)⁷⁸,
- Úmluva Rady Evropy o boji proti počítačové kriminalitě (2004)⁷⁹,
- Úmluva Rady Evropy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinů (Štrasburk, 1990)⁸⁰,
- Úmluva Rady Evropy o boji proti obchodování s lidmi (2005)⁸¹,

---

⁷² Česká republika ji podepsala a ratifikovala - č. 25/2000 Sb. m. s.

⁷³ Česká republika ji podepsala a ratifikovala – č. 18/2006 Sb. m. s.

⁷⁴ Česká republika ji sice podepsala, avšak dosud neratifikovala.

⁷⁵ Česká republika ji sice podepsala, avšak dosud neratifikovala.

⁷⁶ Rada, T., Vaníček, D., Trestněprávní ochrana životního prostředí a trestní odpovědnost právnických osob, Trestní právo, 2007, č. 5, str. 6

⁷⁷ Česká republika ji dosud neratifikovala.

⁷⁸ Česká republika ji sice ratifikovala (č. 70/2002 Sb. m. s.), ale vzhledem k tomu, že ji dosud neratifikovalo 14 států, jak požaduje sama úmluva, nebyla ještě publikována ve Sbírce mezinárodních smluv.

⁷⁹ Česká republika ji sice podepsala, avšak dosud neratifikovala.

⁸⁰ Česká republika ji podepsala a ratifikovala - č. 33/1997 Sb. m. s.

⁸¹ Úmluva nebyla dosud otevřena k podpisu.

- Úmluva Rady Evropy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu a na financování terorismu (2005)⁸²,
- Doporučení Rady Evropy (77) 28 o úloze trestního práva při ochraně životního prostředí,
- Doporučení Rady Evropy (81) 12 o hospodářské kriminalitě,
- Doporučení Rady Evropy (82) 15 o úloze práva při ochraně spotřebitelů,
- Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy (88) 18 o odpovědnosti podniků a jiných právnických osob za delikty spáchané při výkonu jejich aktivit.

Všechny uvedené právní akty obsahují také požadavek přijmout taková legislativní či jiná opatření, která jsou nezbytná k zajištění odpovědnosti právnických osob za jejich protiprávní jednání. I zde tak záleží na jednotlivých státech, jaký druh právní odpovědnosti zavedou do své vnitrostátní úpravy.

4.1.2 Právní akty Evropských společenství

I na půdě evropských společenství vznikla celá řada právních aktů, které v sobě obsahovaly požadavek zavedení delikttní odpovědnosti právnických osob.

Právní akty zabývající se problematikou delikttní odpovědnosti právnických osob a přijatá v rámci evropských společenství jsou určeny ke sblížení právních předpisů jednotlivých členských států. Závazná jsou pouze co do výsledku, kterého mají dosáhnout. Jakým způsobem však bude takového výsledku dosaženo, je zcela na vnitrostátní úpravě daného členského státu.⁸³

První náznaky delikttní odpovědnosti právnických osob nalezneme v evropském antitrustovém právu a v oblasti ochrany finančních zájmů Evropského společenství, které jsou obsaženy již v Evropské úmluvě zakládající Evropské společenství uhlí a oceli (1951) a Úmluvě zakládající Evropské hospodářské společenství a Evropské společenství pro atomovou energii (1957).

Další oblastí, ve které se setkáváme s delikttní odpovědností právnických osob, je oblast tzv. třetího pilíře, v jehož rámci byly přijaty tyto významné právní akty:

---

⁸² Úmluva nebyla dosud otevřena k podpisu.

⁸³ Jelínek, J., Trestní odpovědnost právnických osob, Praha: Linde Praha, 2007, str. 143

- Druhý protokol k Úmluvě Evropské unie o ochraně finančních zájmů Evropských společenství (1997),
- Rámcové rozhodnutí Rady EU o zvýšené ochraně trestními a jinými sankcemi proti padělání ve spojitosti se zaváděním eura (2000),
- Rámcové rozhodnutí Rady EU o boji proti terorismu (2002),
- Společná akce přijatá Radou EU na základě článku K3 Smlouvy o Evropské unii, kterou se stanoví, že účast na zločinném spolčení je v členských státech EU trestným činem (1998),
- Rámcové rozhodnutí Rady EU 2004/757/SVV, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami (2004),
- Rámcové rozhodnutí Rady EU o trestněprávní ochraně životního prostředí (2004).

I v těchto právních aktech je požadavek zavedení deliktní odpovědnosti právnických osob koncipován jako povinnost signatářských států učinit veškerá opatření nezbytná k jejímu zajištění. Přestože některé právní akty přímo vymezují konkrétní sankce, všechny shodně stanovují, že příslušné sankce musí být účinné, přiměřené a především odrazující.⁸⁴

Jediný Druhý protokol k Úmluvě Evropské unie o ochraně finančních zájmů Evropských společenství neobsahuje přímo požadavek zavedení trestní odpovědnosti, ale vyplývají z něho určité determinanty pro právně politickou diskusi. Odpovědnost má být zavedena i v případech, kdy došlo k trestnému činu v důsledku nedostatečného dohledu nebo kontroly vykonávané odpovědnou osobou.⁸⁵

4.1.3 Projekt Corpus Iuris

V souvislosti s trestní odpovědností právnických osob na úseku evropských společenství je důležité také zmínit projekt Corpus Iuris, který představuje návrh trestního kodexu (obsahuje hmotněprávní i procesněprávní ustanovení), jehož účelem je ochrana finančních zájmů Evropské unie v tzv. evropské právní oblasti. Návrh se skládá ze tří

⁸⁴ Důvodová zpráva k z. č. 418/2011 Sb., dostupná z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>

⁸⁵ Musil, J., Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne?, In Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky, Brno: Masarykova univerzita, 2000, str. 183

částí. První část obsahuje výčet osmi skutkových podstat trestných činů, druhá část pojednává o trestní odpovědnosti a třetí část se zabývá Úřadem evropského žalobce. V samotném čl. 13 nazvaný „Criminal liability of organisations“ pak nalezneme ustanovení týkající se trestní odpovědnosti právnických osob. Jelikož se jedná pouze o návrh, není Corpus Iuris právně závazný.⁸⁶

4.2 Shrnutí

Trestní odpovědnost právnických osob není otázkou pouze 20. století, ale již v antickém Římě nalezneme základy tohoto právního institutu. Zatímco u státu angloamerické právní kultury je brán tento institut za jistou samozřejmost, v kontinentální právní kultuře tomu bylo opakem, neboť trestní právo zde bylo založenou zcela na zásadě individuální odpovědnosti fyzických osob. I přes tuto jistou tradici si však státy kontinentální právní kultury potřebu zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do svých právních řádů uvědomovaly, a to především proto, že dosavadně užívané správní právo již zcela nepostačovalo pro účelný a dostatečný postih deliktů právnických osob.

Tato problematika nebyla řešena pouze na úrovni jednotlivých států, ale i na mezinárodní úrovni a úrovni Evropských společenství, kde vznikla celá řada právně závazných i nezávazných dokumentů upravující tuto oblast. Důsledkem tohoto zájmu byl především nárůst protiprávního jednání páchaného na území více států. Některé z právně závazných mezinárodních dokumentů přímo ukládají státům zavést tento právní institut do jejich právních řádů, a to i pod hrozbou určitých sankcí. I přes tyto snahy však některé státy mají k trestní odpovědnosti právnických osob negativní přístup a s jejím přijetím do právních řádů otálejí, což se občas projevuje i v neschopnosti přijmout jednotnou mezinárodní právní úpravu jako je například projekt Corpus Iuris.

---

⁸⁶ Jelínek, J., Trestní odpovědnost právnických osob, Praha: Linde Praha, 2007, str. 134 - 138

5. Úprava trestněprávní odpovědnosti právnických osob v angloamerické a kontinentální právní kultuře

Jednotlivé právní kultury mají k trestněprávní odpovědnosti právnických osob rozlišné přístupy. S ohledem na tuto skutečnost můžeme dle M. Kavěny⁸⁷ v současnosti rozlišovat celkem tři modely tohoto institutu, a to model americký, model anglicko-francouzský a model německý.

Model americký je založen na tzv. teorii agregací, což znamená, že právnická osoba je odpovědná za jakékoliv protiprávní jednání svého zaměstnance, kterého se dopustil v rámci své pracovní náplně a jménem právnické osoby.

U modelu anglicko-francouzského je právnická osoba odpovědná pouze v případě protiprávního jednání jednotlivce, který má ve společnosti vysokou funkci či zásadní rozhodovací pravomoc.

Model německý naopak zcela respektuje zásadu „societa delinquere non potest“, a proto vůči právnickým osobám je uplatňována pouze odpovědnost administrativně-správní.

5.1 Angloamerická právní kultura

V angloamerické právní kultuře má institut trestní odpovědnosti právnické osoby již dlouhou tradici. I přesto však neexistuje jednotná právní úprava tohoto institutu ve státech, které patří do okruhu této právní kultury.

Pro bližší poznání úpravy tohoto institutu v rámci angloamerické právní kultury jsem vybral dva její čelní představitele, a to Velkou Británii a Spojené státy americké.

- **Velká Británie**

Právo Velké Británie je založeno na tzv. precedentním systému, který mu umožňuje pružně a rychle reagovat na současný stav a případně řešit nově vyvstalé právní problémy. S tím úzce souvisí i fakt, že u anglického trestního práva nenalezneme psanou

---

⁸⁷ Kavěna, M., Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech Evropské unie, Praha: Parlament České republiky, Parlamentární institut, Studie č. 5.270, 2007, str. 5 - 6

úpravu, neboť jeho regulace je založena na obecných zásadách a principech, které se postupem času a vývojem společnosti neustále mění a rozvíjí. Trestní odpovědnost právnických osob je v anglickém právním systému aplikována nepřetržitě již od roku 1840.

Pojetí trestní odpovědnosti právnických osob je ve Velké Británii postaveno na principu „*actus non facit reum, nisi mens sit rea*“, což doslova znamená, že samo jednání nečiní člověka vinným, pokud však nejednal se zlým úmyslem. Ke vzniku trestní odpovědnosti je tak zapotřebí, aby byly splněny dvě podmínky – „*actus reus*“, tj. vědomé konání či opomenutí porušující právní povinnost či zákaz (objektivní stránka), a „*mens rea*“, tj. zlý úmysl (subjektivní stránka).⁸⁸

Výše uvedené podmínky však neumožňují postih trestního jednání právnických osob, proto byla vytvořena koncepce objektivní odpovědnosti, tzv. „*strict liability*“ a teorie subjektivní odpovědnosti právnických osob (ty jsou celkem tři).

Ke vzniku objektivní trestní odpovědnosti („*strict liability*“) zcela postačí, dojde-li k samotnému porušení povinností vyplývajících z veřejnoprávních norem, bez toho aniž by bylo nutno prokazovat zavinění konkrétní fyzické osoby. Důvodem zavedení této koncepce je ochrana veřejného zájmu.⁸⁹

První z teorií subjektivní odpovědnosti právnických osob, známá také jako „*vicarious liability*“, vychází z pojetí, že právnická osoba ručí za všechna protiprávní jednání svých pracovníků, a to bez ohledu na to, zda se jedná o vedoucího pracovníka nebo jen o řadového zaměstnance. Dané jednání však musí spadat do okruhu působnosti této právnické osoby. V jisté míře můžeme u této teorie spatřovat nevýhodu v tom, že se vztahuje pouze na omezenou skupinu trestných činů, především těch, u kterých není třeba prokázat zavinění nebo stav mysli pachatele.

Druhá teorie subjektivní odpovědnosti právnických osob známá jako teorie přímé odpovědnosti, tzv. „*alter ego*“, vznikla v první polovině 20. století. Trestní odpovědnost

---

⁸⁸ Janda, P., Trestní odpovědnost právnických osob, Právní fórum, 2006, č. 5, str. 174 - 176

⁸⁹ Janda, P., Trestní odpovědnost právnických osob, Právní fórum, 2006, č. 5, str. 175

dle této teorie může založit pouze omezený okruh osob, a to jen vedoucí představitelé právnické osoby, u nichž je jejich jednání považováno za přímé jednání právnické osoby.

Třetí a poslední teorií zabývající se subjektivní odpovědností právnické osoby je tzv. identifikační teorie, která přirovnává právnickou osobu k lidskému tělu, neboť různí jednotlivci představují různé orgány a vykonávají odlišné funkce tohoto fiktivního těla⁹⁰.

Za trestné činy může soud právnické osobě uložit následující tresty: peněžitý trest, rozpuštění právnické osoby, zveřejnění odsuzujícího rozsudku, veřejné práce, příkaz k odškodnění.⁹¹

- **Spojené státy americké (USA)**

Právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob je v USA velice podobná jako ve Velké Británii. I zde je totiž uplatňována objektivní trestní odpovědnost v podobě „*strict liability*“.

V důsledku postupného vývoje americké judikatury a teorie došlo počátkem 20. století⁹² k vytvoření nové koncepce trestní odpovědnosti právnických osob, a to tzv. „*respondent superior-doctrine*“. Předpokladem vzniku trestní odpovědnosti dle této koncepce je splnění několika podmínek s tím, že okruh trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit, je zde velice široký.

První z podmínek je, aby byl daný trestný čin spáchán zaměstnancem právnické osoby, přičemž je pro dovození odpovědnosti zcela bezvýznamné postavení zaměstnance nebo zda došlo k jeho konkrétní identifikaci. Podmínka není omezena ani výskytem konkrétního konání či opomenutí („*actus reus*“) a zlého úmyslu („*mens rea*“) u jedné osoby, neboť postačí, budou-li tyto znaky přítomny v souhrnu. Další podmínka je, aby byl daný trestný čin spáchán v rámci působnosti právnické osoby, resp. při pracovní činnosti zaměstnance. Poslední podmínkou je záměr, resp. úmysl, opatřit takovým

---

⁹⁰ srov. Rozhodnutí Sněmovny Lordů ve věci *Tesco Supermarkets Ltd. vs. Nattrass* (1972)

⁹¹ Wells, C., *Corporations and Criminal Responsibility*, 2nd ed., Oxford: Oxford University Press, 2001, str. 37

⁹² srov. Rozhodnutí U. S. Supreme court ve věci *New York Central & Hudson River Rail Road Co. vs. U. S.* (212 U. S. 481 z roku 1909)

jednání právnické osobě určitý prospěch. Nezáleží však na tom, pokud k němu fakticky došlo či ne.⁹³

Mezi tresty, které mohou být právnickým osobám uloženy za jejich trestnou činnost, převažují peněžní tresty a povinnost nahradit škodu. V americkém právu dokonce můžeme nalézt i podmíněný trest pro právnické osoby.⁹⁴

5.2 Kontinentální právní kultura

Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob v kontinentální Evropě se v porovnání s angloamerickou právní kulturou ubíral zcela jiným směrem. Právní řády evropských států byly postaveny na zásadě individuální trestní odpovědnosti („societas delinquere non potest“), v důsledku které se právnické osoby trestného činu dopustit nemohou. V druhé polovině 20. století však došlo k obratu a v důsledku neustále rostoucího vlivu právnických osob a požadavků ze stran mezinárodních organizací a jejich dokumentů, začaly jednotlivé státy postupně do svých právních řádů tento institut zavádět (blíže viz. 4. kapitola). Důsledkem nejednotné úpravy a rozdílných přístupů jednotlivých evropských států došlo k vytvoření několika odlišných modelů tohoto institutu, a to model pravé trestní odpovědnosti, model nepravé trestní odpovědnosti a model administrativně-správního trestání právnických osob.

Pro bližší poznání jednotlivých modelů trestní odpovědnosti v rámci kontinentální právní kultury jsem u každého z modelů vybral jeho čelního představitele.

5.2.1 Model pravé trestní odpovědnosti právnických osob

O pravou trestní odpovědnost se jedná v případě, kdy je na právnickou osobu nahlíženo jako na pachatele trestného činu spáchaného určitou fyzickou osobou, a v důsledku čehož jsou jí ukládány sankce trestního práva.⁹⁵ K této koncepci pojetí se uchýlila většina evropských států, například Nizozemí, Francie či Rakousko.

---

⁹³ Musil, J., Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne?, In Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky, Brno: Masarykova univerzita, 2000, str. 82

⁹⁴ Janda, P., Trestní odpovědnost právnických osob, Právní fórum, 2006, č. 5, str. 176

⁹⁵ Kratochvíl, V., Trestněprávní odpovědnost právnických osob a jednání za jiného, Právní obzor, 2002, č. 4, srov. 366

- **Nizozemí**

Nizozemí je první evropský stát, který zavedl do svého právního řádu trestní odpovědnost právnických osob, a to čl. 51 Nizozemského trestního zákoníku. Od roku 1976 je v rámci nizozemského právního systému přístupováno k právnické osobě jako k reálnému subjektu, který se může dopustit trestného činu.

Za právnické osoby jsou v nizozemském trestním právu považovány i spolky bez právní subjektivity, společenství a účelové fondy. Trestně odpovědné mohou být i veřejné korporace, došlo-li k trestnému činu při jednání, ve kterém vystupovaly jako subjekt soukromého práva. V rámci judikatury, neboť právní úprava je velmi kusá, byla vytvořena dvě obecná kritéria, na základě kterých může být odvozována trestní odpovědnost právnické osoby. Prvním z nich je kritérium moci, které představuje faktickou schopnost právnické osoby ovlivnit protizákonné jednání. Druhým kritériem je kritérium akceptace, kterým je vyjádřena skutečnost, že právnická osoba protizákonné jednání považovala za své. Tyto dvě kritéria musí být splněna kumulativně.

Velký prostor pro argumentaci judikatuře je ponechán i u vymezení pojmu zavinění právnické osoby, neboť samotný zákon definici tohoto pojmu neobsahuje.⁹⁶

- **Rakousko**

Rakousko můžeme naopak zařadit mezi evropské státy, které zavedly trestní odpovědnost právnických osob do svého právního řádu jako jedny z posledních. Zavedena byla v roce 2005 Zákonem o odpovědnosti svazů za trestné činy (dále jen „VbVG“), který má k trestnímu zákoníku, trestnímu řádu a ostatním vedlejším trestním zákonům povahu *lex specialis*.

Za trestně odpovědný subjekt je označován zákonem tzv. svaz („der Verband“), za který může být dle ust. § 1 odst. 2 VbVG považována právnická osoba, osobní obchodní společnost, zapsané výdělečné společnosti a evropské hospodářské zájmové

---

⁹⁶ Musil, J., Trestní odpovědnost právnických osob. Historický vývoj a mezinárodní srovnání, In Musil, J., Vanduchová, M., Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám, Praha: Codex Bohemia, 1998, str. 90 -91

sdružení. Ust. § 1 VbVG také současně ve svém odst. 3 vymezuje subjekty, které nejsou považovány za svaz a jsou tudíž trestně neodpovědné. Jedná se o pozůstalost⁹⁷, stát, spolkové země, obce, právnické osoby při výkonu zákonných pravomocí, uznané církve, náboženské společnosti a náboženské společenství víry podílejí-li se aktivně na duchovní správě. Svaz je trestně odpovědný za protiprávní jednání, které bylo spácháno v jeho prospěch, a to buď zaviněně nositelem rozhodovací pravomoci, nebo spolupracovníkem v důsledku zanedbání vyžadované povinné péče.

Za trestné činy lze svazu uložit pouze jediný trest, který zná VbVG, a to peněžní pokutu.⁹⁸

5.2.2 Model nepravé trestní odpovědnosti právnických osob

U této právní úpravy dochází k určité kombinaci trestní a administrativněprávní odpovědnosti právnických osob. Přestože je samotný institut upraven v trestním zákoně, nejsou odsouzeným právnickým osobám ukládány tresty, ale tzv. trestní opatření. Státy, které tento model přijaly (např. Švédsko, Španělsko), de facto neznají trestní odpovědnost právnických osob, neboť trestně odpovědné jsou pouze fyzické osoby, které na základě nějakého titulu jednají jménem právnické osoby.⁹⁹

- **Španělské království**

Španělsko bylo představitelem této koncepce pouze do konce roku 2010, neboť se v praxi příliš neosvědčila. Španělský trestní zákoník z roku 1995 Código Penal (dále jen „CP“) institut trestní odpovědnosti právnických osob jako takový neznal, neboť byl postaven na individuální trestní odpovědnosti. I tak v něm bylo možno nalézt dva články, které se trestáním právnických osob do jisté míry zabývaly.

Prvním z nich byl čl. 31 CP, který upravoval institut jednání za jiného, tedy jakousi obdobu ust. § 114 odst. 2 českého trestního zákona. Druhým článkem byl čl. 129

---

⁹⁷ Pro lehčí přechod práv a povinností na dědice je pozůstalost v rakouské právnické literatuře považována za právnickou osobu.

⁹⁸ Příbelský, P., Trestná zodpovědnost právnických osob v Rakúsku, Trestněprávní revue, 2007, č. 1, str. 15

⁹⁹ Šámal, P., Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice, In Kratochvíl, V., Löff, M., Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob, Brno: Masarykova univerzita, 2003, str. 159

CP, který upravoval nepravou trestní odpovědnost, resp. zvláštní opatření, které lze právními osobám za jejich trestnou činnost uložit. Jelikož tato opatření měly akcesorickou povahu, bylo možno je uložit pouze v případě, že došlo s ohledem na čl. 31 CP k odsouzení konkrétní fyzické osoby.¹⁰⁰

I přesto, že se jednalo o velice zajímavé řešení, aplikace těchto opatření byla poměrně složitá a v praxi se tudíž moc neosvědčila. Z těchto důvodů vstoupila dne 23. prosince 2010 v účinnost novela trestního zákoníku¹⁰¹, která zavedla pravou trestní odpovědnost.

- **Slovenská republika**

Z počátku se na Slovensku objevovaly snahy o zavedení pravé trestní odpovědnosti právnických osob, které se však nenesly s pozitivním přijetím a jednotlivé návrhy právní úpravy byly vždy zamítnuty¹⁰². Úspěšně byl přijat až návrh zákona z roku 2010¹⁰³, který však zaváděl do slovenského trestního zákona nepravou trestní odpovědnost právnických osob.

Novela zavedla do trestního zákona několik ochranných opatření, aniž by došlo k nějaké zásadní změně v pojetí ustanovení o pachateli. Ačkoliv tedy není trestní odpovědnost právnických osob výslovně zakotvena v trestním právu a trestně odpovědné jsou jen fyzické osoby, umožňuje právní pořádek uložit právnickým osobám ochranná opatření, která svou povahou připomínají spíše quasitrestní sankce. Konkrétně se jedná o ochranné opatření ve formě zabavení peněžní částky a zabavení majetku. K užití ochranných opatření soud přistoupí i v situaci, kdy je trestný čin pouze ve stádiu pokusu nebo pokud došlo k účasti na trestném činu uvedeném v § 58 odst. 2¹⁰⁴ slovenského

---

¹⁰⁰ Šámal, P., Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice. In Kratochvíl, V., Löff, M., Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob, Brno: Masarykova univerzita, 2003, str. 158 -160

¹⁰¹ *Ley Orgánica* 5/2010

¹⁰² V roce 2004, 2005 a 2006 předložila návrh zákona upravující trestní odpovědnost právnických osob slovenská vláda. V roce 2006 předložila návrh zákona také skupina opozičních poslanců pod záštitou bývalého ministra spravedlnosti Daniela Lipšica. V roce 2008 byl návrh zákona tentokrát předložen Ministerstvem spravedlnosti Slovenské republiky.

¹⁰³ Zákon byl přijat pod č. 224/2010 Z.z.

¹⁰⁴ V § 58 odst. 2 Trestního zákona jsou uvedeny trestné činy nedovolená výroba omamných a psychotropních látek, jedů nebo prekurzorů, jejich držení a obchodování s nimi podle § 173 odst. 3, obchodování s lidmi podle § 179, obchodování s dětmi podle § 180 odst. 2 nebo 3 nebo § 181, vydírání podle § 189 odst. 2 písm. c), tlustého nátlaku podle § 190 odst. 1, 3, 4 nebo 5 nebo § 191 odst. 3 nebo 4,

trestního zákona a právnická osoba tím nabyla majetek nebo jeho část trestnou činností, popřípadě z příjmů pocházejících z trestné činnosti.

Zmiňovaná novela pamatovala i na možnost snahy vyhnout se trestní odpovědnosti sloučením, splynutím nebo rozdělením právnické osoby, a to tím, že soud uloží ochranná opatření i právnímu nástupci zaniklé právnické osoby.

5.2.3 Model administrativně-správního trestání právnických osob

Přestože se u tohoto modelu nejedná vůbec o trestní odpovědnost právnických osob, v mezinárodním kontextu požadavek účinných, přiměřených a odstrašujících sankcí tato úprava splňuje. Model administrativně-správního trestání zcela respektuje zásadu individuální trestní odpovědnosti, a proto subsidiárně pracuje s civilní či správní odpovědností právnických osob. Mezi evropské státy, které tuto úpravu přijaly, řadíme např. Itálii či Spolkovou republiku Německo.

- **Spolková republika Německo**

Úpravu odpovědnosti právnických osob v rámci trestního práva zde zcela nahrazuje propracovaný systém správních sankcí. Základním předpisem této úpravy je zákon o přestupcích¹⁰⁵ (dále jen „OWiG“).

Na základě ust. § 30 OWiG lze právnické osobě či sdružení osob uložit sankci, pokud jejich „reprezentanti“ (statutární orgán, představenstvo či jiné osoby ve vedoucích pozicích) spáchali trestný čin či přestupek spočívající v porušení jejich povinností, a

---

nátlaku podle § 192 odst. 3 nebo 4, podílnictví podle § 231 odst. 2, 3 nebo 4 nebo § 232 odst. 3 nebo 4, legalizace příjmu z trestné činnosti podle § 233 odst. 1 nebo 2 nebo § 234, padělání, pozměňování a neoprávněné výroby peněz a cenných papírů podle § 270, udávání padělaných, pozměněných a neoprávněně vyrobených peněz a cenných papírů podle § 271 odst. 1, výroby a držení padělatelského náčiní podle § 272 odst. 2, zkrácení daně a pojistného podle § 276, neodvedení daně a pojistného podle § 277, nezaplacení daně a pojistného podle § 278 odst. 2 nebo 3, porušení předpisů o státních technických opatřeních k označení zboží podle § 279 odst. 2 nebo 3, teroru podle § 313 nebo § 314, přijímání úplatku podle § 328 odst. 2, padělání a pozměňování veřejné listiny, úřední pečeti, úřední uzávěry, úředního znaku a úřední značky podle § 352 odst. 6, převaděčství podle § 355 nebo § 356, kuplířství podle § 367 odst. 3, výroby dětské pornografie podle § 368, šíření dětské pornografie podle § 369, ohrožování mravnosti podle § 372 odst. 2 nebo 3 nebo terorismu a některých forem účasti na terorismu podle § 419.

¹⁰⁵ Gesetz über Ordnungswidrigkeiten in der Fassung v. 19. 2. 1987 (BGBl.I S. 602)

současně toto jednání vedlo k obohacení dané právnické osoby či sdružení osob. Právnické osobě je tak přiřítáno jednání orgánu jako její vlastní.¹⁰⁶

Jako sankce lze za protiprávní jednání právnické osobě uložit peněžitou pokutu, propadnutí majetkových výhod získaných protiprávním jednáním, odvod majetkového prospěchu získaného protiprávním jednáním nebo zabavení věci.¹⁰⁷

Sankce lze uložit právnické osobě jak v přestupkovém řízení, tak i v trestním řízení, neboť druh řízení je závislý na tom, v jakém řízení bude projednáván čin, spáchaný daným reprezentantem právnické osoby.¹⁰⁸

5.3 Shrnutí

Přístup jednotlivých států k pojetí trestní odpovědnosti právnických osob je dosti rozlišný, a to například v závislosti na právní kultuře, na které je založen právní řád daného státu. V důsledku tohoto dělení vzniklo postupem času i několik modelů institutu trestní odpovědnosti, a to jak v angloamerické právní kultuře, tak i v kontinentální právní kultuře.

Jelikož je právo v angloamerické právní kultuře založeno na tzv. precedentním systému, což umožňuje pružně a rychle reagovat na současný stav a řešit nově vyvstalé právní problémy, nepředstavovalo zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do právního řádu žádná větší potíže, a proto zde má poměrně dlouhou tradici. V úzké souvislosti s tímto pojetím je i fakt, že u trestního práva angloamerické právní kultury nenalezneme psanou úpravu, neboť jeho regulace je založena na obecných zásadách a principech, které se postupem času a vývojem společnosti neustále mění a rozvíjí.

Trestní právo v kontinentální právní kultuře bylo naopak zcela založeno na právní zásadě individuální trestní odpovědnosti („societas delinquere non potest“), v důsledku čehož se právnické osoby trestného činu dopustit nemohou. Pod vlivem stále narůstající trestné činnosti právnických osob a v důsledku tlaku mezinárodních organizací byly i

---

¹⁰⁶ Prášková, H., správní trestání právnických osob v Německu, *Trestněprávní revue*, 2007, č. 9, str. 254 - 257

¹⁰⁷ srov. ust. § 22 – 30 OWiG

¹⁰⁸ Prášková, H., správní trestání právnických osob v Německu, *Trestněprávní revue*, 2007, č. 9, str. 256 - 257

státy kontinentální právní kultury přinuceny přijmout do svých právních řádů příslušnou úpravu zaručující dostatečnou a účelnou ochranu. V důsledku tohoto přehodnocení dosavadního právního pojetí trestního práva, vznikly tři modely trestní odpovědnosti právnických osob, a to model pravé trestní odpovědnosti, nepravé trestní odpovědnosti a model správního trestání právnických osob. Rozdíl mezi těmito modely spočívá především v přičítání protiprávního jednání právnickým osobám, jaké sankce jim lze uložit a jak se ukládají.

6. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice

V důsledku neustále se zvyšující kriminality právnických osob, a to nejen na úseku ochrany životního prostředí, a především v důsledku sílících požadavků mezinárodních organizací k zavedení určitých sankcí pro právnické osoby, byla nakonec i Česká republika nucena zabývat se touto problematikou a přijmout odpovídající právní řešení.

6.1 Historický exkurz

Již některé historické prameny obsahují zmínky o trestní odpovědnosti klášterů, hradů či měst. Přesto se vývoj trestní odpovědnosti právnických osob v České republice mnoho nelišil od základního vývoje v ostatních státech kontinentální Evropy.

V době, kdy se české země staly součástí rakouské monarchie, byla používána k regulaci činnosti právnických osob spíše administrativněprávní úprava. Počátkem 20. století začalo docházet v některých evropských státech ke vzniku odpovědnosti právnických osob za správní delikty. V rámci prvorepublikového Československa se však tato myšlenka nesečkala s pozitivní reakcí, a proto nebyly přijaty žádné zákony upravující správní trestání právnických osob. K obratu došlo až v 50. letech 20. století, kdy se poprvé institut správního deliktu objevil i v českém právním řádu, a to ve vládním nařízení č. 54/1954 Sb., o provozu na silnicích.

První myšlenka o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu se objevila až počátkem 90. let 20. století na vědecké úrovni, a to v důsledku plánované rozsáhlé rekodifikace trestního práva hmotného. Konkrétně byla začleněna až do věcného návrhu nového trestního zákona z roku 2000, který byl předložen ministerstvem spravedlnosti k připomínkovému řízení. Návrh předpokládal dva způsoby řešení právního postihu právnických osob, a to buď zavedením pravé trestní odpovědnosti právnických osob anebo reformací správního práva.¹⁰⁹ Po rozsáhlých debatách se nakonec Legislativní rada vlády ČR v roce 2001 rozhodla pro řešení formou zavedení pravé trestní odpovědnosti, a proto byl v roce 2004 vypracován samostatný

---

¹⁰⁹ Musil, J., Prášková, H., Faldyna, F., Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda, Trestní právo, 2011, č. 3, str. 6 - 7

vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Tento návrh byl dne 21. července 2004 předložen Poslanecké sněmovně, která jej však hned v prvním čtení zamítla.¹¹⁰

Důvodů pro zamítnutí návrhu zákona bylo dle Poslanecké sněmovny hned několik. Prvním z nich byl názor, že tato úprava je nadbytečná či škodlivá a spíše povede ke kriminalizaci podnikání a ke zneužívání nekalou konkurencí. Ve velké míře se objevil i názor, že by přijetím takového zákona došlo k prolomení dosavadního chápání trestního práva, které je postaveno na individuální trestní odpovědnosti fyzických osob. Nevhodnost této úpravy byla také spatřována v tom, že by byl takovýto zásadní právní institut uveden ve speciálním zákoně a nebyl by součástí nového trestního zákoníku.

Kritiky se také dočkalo samotné zpracování návrhu zákona, a to především v tom, že návrh neobsahuje ochranu práv třetích osob, které se nepodílely na trestné činnosti, ale jsou s danou právnickou osobou nějak spojeny, dále, že návrh nezná institut promlčení a ostatní základní pojmy jsou vágně a nedostatečně zpracovány. S kritikou se setkal i výčet trestných činů, kterých se mohla právnická osoba dopustit. Nejenže byl výčet trestných činů zbytečně rozsáhlý, ale obsahoval i trestné činy, kterých se z jejich povahy právnická osoba nemůže dopustit (např. znásilnění).¹¹¹

Snahy o zavedení tohoto institutu do českého právního řádu však ani po tomto neúspěchu neustaly, a proto byl v roce 2011 Poslanecké sněmovně předložen nový a přepracovaný návrh zákona, který byl i přes řadu negativních ohlasů přijat.¹¹²

6.2 Česká právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „TOPOZ“), představuje značný průlom v českém trestním právu, které bylo dosud založeno výhradně na zásadě individuální trestní odpovědnosti fyzických osob. Zákon totiž zavádí do českého právního řádu zcela nové a dosud neznámé instituty jako

---

¹¹⁰ Karabec, Z., Nečada, V., Vlach, J., Trestní odpovědnost právnických osob – otevřený problém, Trestní právo, 2007, č. 4, str. 5 - 6

¹¹¹ Karabec, Z., Nečada, V., Vlach, J., Trestní odpovědnost právnických osob – otevřený problém, Trestní právo, 2007, č. 4, str. 7

¹¹² srov. Důvodovou zprávu k návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob či rozpravu Poslanecké sněmovny k návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob 1. Čtení dostupnou z: <http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/016schuz/s016244.htm#r1>.

jsou například kolektivní trestněprávní odpovědnost, trestní odpovědnost nástupce právnické osoby či souběžnou trestní odpovědnost fyzické a právnické osoby. Nově přijatý zákon také umožňuje postihnout právnickou osobu i v případě, že se nepodaří prokázat, která konkrétní fyzická osoba spáchala trestný čin, i když je zcela nepochybné, že ke spáchání trestného činu došlo v rámci dané právnické osoby a v její prospěch.

Současně s TOPOZ byl přijat i doprovodný zákon č. 420/2011 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, díky kterému došlo k novelizaci celkem 49 zákonů.

Zákon blíže upravuje podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, tresty a ochranná opatření, a v neposlední řadě i postup v řízení proti právnickým osobám. Zákon je ve vztahu k TZ a TŘ *lege specialis*, tudíž nestanoví-li tento zákon jinak, použije se TZ a v řízení proti právnické osobě TŘ. Ovšem není-li to z povahy věci vyloučeno.

Zákon je rozdělen do 48 ustanovení, ve kterých je obsažena jak úprava hmotněprávní, tak i procesní. Úprava hmotného práva je obsažena v ust. § 1 až § 27 TOPOZ a na první pohled je patrné, že kopíruje systematiku obecné části trestního zákoníku. Procesní část je pak upravena v ust. § 28 až § 47 TOPOZ.

6.2.1 Působnost zákona

V části I. TOPOZ nalezneme vymezení působnosti zákona, tedy okruh společenských vztahů, na které se zákon vztahuje, a podmínky jeho uplatnění. Rozlišovat tak můžeme působnost časovou, místní, osobní a věcnou.

Výslovné ustanovení vymezující časovou působnost TOPOZ na rozdíl od TZ neobsahuje. Lze tedy dovodit, že jako základní pravidlo časové působnosti se uplatní ustanovení čl. 40 odst. 6 LZPS, podle kterého se trestnost činu posuzuje a trest ukládá dle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán.¹¹³ Pozdějšího zákona se užije pouze v případě, že obsahuje úpravu pro pachatele příznivější. Za dobu spáchání trestného činu

---

¹¹³ Jelínek, J., Hezceg, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 35

je považována doba, kdy je dokončeno jednání naplňující všechny znaky skutkové podstaty, přičemž není rozhodující, kdy následek nastal nebo měl nastat.¹¹⁴

Místní působnost tohoto zákona je založena, stejně jak je tomu i v TZ, na zásadě teritoriality (§ 2), zásadě personality (§ 3), zásadě ochrany (§ 4) a zásadě, která rozšiřuje či zužuje působnost zákona s odkazem na mezinárodní smlouvu, kterou je Česká republika vázána. V souladu se zásadou teritoriality se dle TOPOZ posuzuje trestnost činu, který byl spáchán na území České republiky bez ohledu na osobu pachatele. Zákon tak postihuje trestnou činnost jak tuzemských, tak i zahraničních právnických osob, které však musí mít na území České republiky umístěn podnik či organizační složku, nebo zde vykonává svou činnost nebo zde má umístěn svůj majetek. Zásada teritoriality je pak více rozvedena v ust. § 2 odst. 2 a 3 TOPOZ, na základě kterých je možno za pomoci tohoto zákona postihnout i tzv. distanční delikty, tj. jednání, kterého se dopustil pachatel na území republiky, ale následek nastal nebo měl alespoň zčásti nastat v cizině, nebo jednání, kterého se pachatel dopustil v cizině, ale následek nastal nebo měl nastat alespoň z části na území republiky.¹¹⁵

Působnost zákona dále vymezuje zásada personality, na základě které mohou být stíhány podle tohoto zákona všechny trestné činy právnických osob majících sídlo na území České republiky, a to bez ohledu na místo spáchání trestného činu. Tedy i trestné činy spáchané na území cizího státu.¹¹⁶

Zásada ochrany, na základě které je také určována místní působnost TOPOZ, vyjadřuje potřebu stíhat trestné činy směřující proti důležitým zájmům bez ohledu na osobu pachatele či místo činu. Ust. § 4 odst. 1 TOPOZ pak taxativně uvádí výčet trestných činů, na které se uvedená zásada vztahuje. Na základě této zásady je poskytována i ochrana právnickým osobám, které mají sídlo na území České republiky před útoky

---

¹¹⁴ TOPOZ neobsahuje žádné ustanovení obsahující pravidlo týkající se doby spáchání trestného činu, tudíž se subsidiárně použije ustanovení § 2 odst. 4 TZ.

¹¹⁵ Jelínek, J., Hezcege, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 36 - 40

¹¹⁶ Jelínek, J., Hezcege, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 40 - 41

namířenými proti nim a spáchanými v cizině. Čin však musí být spáchán ve prospěch právnické osoby, která má sídlo na území České republiky.¹¹⁷

Osobní působnost je v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob vymezena pouze negativně. Z působnosti zákona je tak výslovně vyloučena Česká republika jako stát a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci (§ 6 odst. 1 TOPOZ). Z uvedeného pojetí je tak patrné, že nejedná-li se o případy výslovně vyjmenované v zákoně, vztahuje se působnost zákona jak na právnické osoby soukromého práva, tak i práva veřejného. Pachatelem tak může být jakákoliv škola, konzervatoř, nemocnice, vědecký či výzkumný ústav, obchodní společnosti, profesní komory, církve a náboženské společnosti, právnické osoby zřízené zákonem, politické strany a hnutí, nadace, nadační fondy, zdravotnická zařízení, společenství vlastníků jednotek, bytové družstvo, státní podniky, obce, kraje, hlavní město Praha či zájmové sdružení právnických osob.

K vyloučení České republiky jako státu a všech jeho organizačních složek přistoupil zákonodárce především z důvodu svého přesvědčení, že trestné činy, kterých se dopustí představitelé státu, jsou výlučně jejich osobními zájmy. Mimo jiné je logické, že stát nemůže pomocí svých orgánů trestat sám sebe. Z trestní odpovědnosti jsou vyloučeny i cizí státy, ačkoliv to zákon výslovně neuvádí. Princip suverenity státu totiž trestní odpovědnost cizího státu neumožňuje, neboť v těchto případech je vše řešeno v intencích mezinárodního práva. Z působnosti zákona jsou vyňaty také jednotky územní samosprávy při výkonu veřejné moci, neboť v tomto případě vykonávají moc, jejímž primárním nositelem je stát a která na ně byla v důsledku decentralizace přenesena. Zákon také výslovně uvádí (§6 odst. 2), že majetková účast státu či územních samosprávných celků na právnické osobě nevyklučuje trestní odpovědnost takové právnické osoby dle tohoto zákona.¹¹⁸

Věcná působnost zákona je vymezena v ust. § 7 TOPOZ, který obsahuje taxativní výčet 84 trestných činů, za které mohou být právnické osoby trestně odpovědné. Důvodová zpráva k návrhu zákona uvádí, že výčet obsahuje především trestné činy, jejichž zavedení požadují mezinárodní smlouvy a právní předpisy Evropské unie. Výčet

---

¹¹⁷ Jelínek, J., Hezcege, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 41 - 42

¹¹⁸ Jelínek, J., Hezcege, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 46 - 51

obsahuje různé trestné činy ze všech hlav zvláštní části TZ (s výjimkou hlavy první zvláštní části TZ) bez rozlišení zda jde o skutkovou podstatu základní, kvalifikovanou či privilegovanou. Na úseku ochrany životního prostředí se právnické osoby mohou dopustit pouze 10 trestných činů, a to konkrétně trestného činu:

- poškození a ohrožení životního prostředí (§ 293 trestního zákoníku),
- poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti (§ 294 trestního zákoníku),
- poškození vodního zdroje (§ 294a trestního zákoníku),
- poškození lesa (§ 295 trestního zákoníku),
- neoprávněné vypuštění znečišťujících látek (§ 297 trestního zákoníku),
- neoprávněné nakládání s odpady (§ 298 trestního zákoníku),
- neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu (§ 298a trestního zákoníku),
- neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299 trestního zákoníku),
- neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti (§ 300 trestního zákoníku),
- poškození chráněných částí přírody (§ 301 trestního zákoníku).

6.2.2 Základy trestní odpovědnosti právnických osob a pachatel

Při tvorbě zákona bylo také nezbytné vyřešit otázku vlastní vůle právnických osob, neboť dosud bylo české trestní právo založeno pouze na zásadě individuální odpovědnosti. Dle odpůrců trestní odpovědnosti právnických osob nemají tyto umělé entity vlastní vůli, a tudíž nejsou způsobilé jednat v trestněprávním smyslu. Bez vůle totiž není viny a bez viny není trestní odpovědnost. Dle nauky občanskoprávní a administrativněprávní můžeme říci, že právnické osoby jsou reálně způsobilé jednat, a to jak v souladu s příkazy obsaženými v právních normách, tak i v rozporu s nimi. Zároveň nemůžeme dovozovat, že by tím, že za právnickou osobu jednájí vždy fyzické osoby, byla vyloučena způsobilost právnických osob k zaviněnému jednání. Dle dostupných sociologických studií¹¹⁹ mají totiž právnické osoby, jako kolektiv osob, vůli odlišnou od osob, který ho tvoří. Zaviněné jednání by tedy mělo být posuzováno ve smyslu

---

¹¹⁹ Srov. teorie K. Denningera.

přičitatelnosti trestného činu právnické osoby na základě vlastního výkonu tzv. rizikového managementu, kdy dle tohoto pojetí lze právnické osobě přičítat spáchání trestného činu, jestliže byl spáchán přímo vlastním jednáním jejich orgánů nebo ovládajících osob, jednáním jejího zaměstnance na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo když zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob a tím neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

Zákon v ust. § 8 odst. 1 definuje trestný čin spáchaný právnickou osobou jako protiprávní čin spáchaný jejím jménem nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal-li tak:

- a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,
- b) ten, kdo u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),
- c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby (trestní odpovědnost je zde založena jednáním osobou, která má sice faktickou řídicí moc nad činností právnické osoby, ale nebyla do funkce zvolena v souladu s právními předpisy), nebo
- d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c), jestliže jí ho lze přičítat podle ust. § 8 odst. 2.¹²⁰

Ke vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby dochází také v případě, že byl trestný čin spáchaný jednáním z orgánů, oprávněnou osobou nebo zaměstnancem na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo oprávněných osob, anebo protože orgány právnické osoby či oprávněné osoby neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze

---

¹²⁰ Jelínek, J., Hezceg, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 65 - 67

spravedlivě požadovat, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu (§ 8 odst. 2). O trestný čin se stále jedná i v případě, kdy k protiprávnímu jednání popsanému výše došlo před vznikem právnické osoby, právnická osoba sice vznikla, ale soud následně rozhodl o její neplatnosti či právní úkon, který měl založit oprávnění k jednání za danou právnickou osobu, je neplatný či neúčinný.¹²¹

Vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání ani situace, při které se nepodaří zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala způsobem uvedeným v ust. § 8 odst. 1 a 2 TOPOZ, ačkoliv musí být skutečně zjištěno, že k takovému jednání neznámou osobou došlo. Překážkou trestní odpovědnosti právnické osoby není ani situace, kdy není fyzická osoba pro daný čin sama trestně odpovědná, a to například z důvodu nepřičetnosti či promlčení trestní odpovědnosti. Trestní odpovědnost je možné uplatňovat i vůči právnickým osobám v likvidaci.

Trestní odpovědnosti právnické osoby se nijak ani nedotýká případná trestní odpovědnost fyzických osob uvedených v ust. § 8 odst. 1 TOPOZ a naopak. Z daného tedy jasně vyplývá, že trestní odpovědnost právnických osob se uplatňuje kumulativně s trestní odpovědností osob fyzických, a to z toho důvodu, aby došlo k účinnému a vyváženému postihu všech odpovědných subjektů.¹²²

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob po vzoru zahraniční úpravy¹²³ řeší i otázku trestní odpovědnosti právního nástupce trestně stíhané právnické osoby, jinak by bylo velice snadné, vyhnout se trestu či důsledkům s ním spojeným. Dle ust. § 10 TOPOZ přechází trestní odpovědnost právnické osoby na všechny její právní nástupce. Přejde-li trestní odpovědnost na více právních nástupců, přihlédne při rozhodování soud o druhu a výměře trestu nebo ochranného opatření k faktu, v jakém rozsahu přešly výnosy, užitky a jiné výhody ze spáchaného trestného činu na každého z nástupců. Okolností, která je

---

¹²¹ Jelínek, J., Hezceg, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 71 -73

¹²² Srov. ust. § 9 odst. 3 TOPOZ

¹²³ Srov. § 10 rakouského Spolkového zákona o odpovědnosti sdružení za trestné činy z roku 2005 - Verbandsverantwortlichkeitsgesetz.

také při rozhodování soudu zohledněna, je i který z právních nástupců pokračuje v činnosti, v jejíž souvislosti byl trestný čin spáchán.¹²⁴

Zákon také upravuje situace, ve kterých dochází k zániku trestní odpovědnosti, a to formou účinné lítosti (§ 11). Jedná se o okolnosti, které nastaly až po spáchání trestného činu, ale dříve než o něm bylo pravomocně rozhodnuto. Ačkoliv účinná lítost zaručuje pachatelům beztrestnost, poskytuje současně ochranu zájmům chráněným trestním zákoníkem před škodlivými následky, což má pro zákonodárce větší význam než samotné potrestání pachatele. K zániku trestní odpovědnosti dochází v případě, že pachatel dobrovolně upustil od dalšího protiprávního jednání a současně odstranil vzniklé nebezpečí nebo zabránil vzniku škodlivého následku, anebo učinil státnímu zástupci či policejnímu orgánu oznámení o trestném činu v době, kdy mohl být ještě škodlivý následek odstraněn či napraven. Užití účinné lítosti však není možné u všech trestných činů, neboť ust. § 11 odst. 2 TOPOZ uvádí, že trestní odpovědnost právnické osoby nezaniká, spáchala-li trestný čin přijetí úplatku (§ 331 trestního zákoníku), podplacení (§ 332 trestního zákoníku) nebo nepřímého úplatkářství (§ 333 trestního zákoníku). Důvodem tohoto vyčlenění jsou dle důvodové zprávy požadavky orgánů mezinárodních organizací pověřených kontrolou plnění závazků smluvních stran vyplývajících z Úmluvy o boji proti podplacení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích a Trestněprávní úmluvy o korupci Rady Evropy.¹²⁵

6.2.3 Tresty a ochranná opatření

Česká právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob obsahuje poměrně rozsáhlý a členitý katalog sankcí, které je možné právnickým osobám za jejich trestnou činnost uložit. Účel trestních sankcí u právnických osob je oproti sankcím u fyzických osob do jisté míry modifikován, neboť je zde výrazně potlačena funkce resocializační. Primárním účelem sankcí je předcházet formou určité sankce protiprávnímu jednání u právnických osob, a u právnických osob, které se již určitého trestného činu dopustily, je účelem snaha ji od dalšího páchaní trestné činnosti odradit. Sankcionování právnických

---

¹²⁴ Jelínek, J., Hezcege, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 83 - 87

¹²⁵ Jelínek, J., Hezcege, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 89 - 91

osob však s sebou přináší i určitou zvláštnost, a to fakt, že případná sankce udělená právnické osobě může mít negativní dopad i na jednotlivé fyzické osoby, ze kterých se skládá a které nemají s trestnou činností organizace nic společného. K takovému negativnímu účinku může dojít například při uložení trestu zrušení právnické osoby či u jakéhokoliv jiného trestu, který zasahuje do majetkové sféry organizace (pachatele).

Zákon mimo zmiňovaného katalogu jednotlivých trestů a ochranných opatření obsahuje i základní obecná kritéria pro ukládání sankcí, pravidla pro ukládání jednotlivých druhů sankcí a ustanovení upravující promlčení trestu a zánik účinků odsouzení. Při trestání právnických osob se užití stejné obecné zásady jako pro trestání fyzických osob, které jsou obsažené v trestním zákoníku. Patří mezi ně především rozlišování dualismu trestních sankcí (tresty a ochranná opatření), princip zákonnosti (§ 12 odst. 1 TZ a § 37 odst. 1 TZ), princip přiměřenosti sankcí (§ 39 TZ), princip soudcovské individualizace, princip subsidiarity trestní represe (§ 12 odst. 2 TZ) a zásada humanity sankcí. Ukládá-li soud právnické osobě určitou sankci, musí přihlídnout k několika základním kritériím, aby byl zcela naplněn účel a smysl trestu či ochranného opatření. Současně jsou základní kritéria obsažená v trestním zákoníku doplněna dalšími okolnostmi obsaženými v TOPOZ, a ke kterým je nutno také přihlížet. V závěru tak soud při ukládání trestní sankce zohledňuje následující kritéria:

- povaha a závažnost trestného činu určená významem chráněného zájmu, způsobem a okolnostmi provedení, způsobenými následky, osobou pachatele, mírou zavinění či pohnutkou nebo záměrem,
- dosavadní činnosti a poměry právnické osoby,
- fakt, zda vykonává právnická osoba svou činnosti ve veřejném zájmu s obtížně nahraditelným významem pro společnost,
- očekávané účinky a následky trestu,
- působení právnické osoby po spáchání trestného činu,
- zájmy poškozených osob,
- zájmy třetích osob, například věřitelů, kterým vznikly vůči trestně odpovědné právnické osobě v dobré víře pohledávky nesouvisející s daným trestným činem.

Subsidiárně mohou být použita i kritéria pro trestání fyzických osob obsažená v ust. § 39 TZ, jako je například doba, která uplynula od spáchání trestného činu, změna situace, délka trestního řízení či získaný majetkový prospěch pachatele činu.¹²⁶

6.2.3.1 Druhy trestů

Při tvorbě české právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob zvolil zákonodárce po vzoru mnoha jiných států cestu taxativního výčtu druhů trestů, které lze pachatelům trestné činnosti uložit. V souladu se zásadou zákonnosti (*nulla poena sine lege*) mohou být pachatelům ukládány jen tresty uvedené v ust. § 15 odst. 1 TOPOZ a jejich výčet nelze jakkoliv rozšiřovat. Trestně odpovědným právnickým osobám lze uložit pouze následující tresty:

- zrušení právnické osoby,
- propadnutí majetku,
- peněžitý trest,
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- zákaz činnosti,
- zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži,
- zákaz přijímání dotací a subvencí
- a uveřejnění rozsudku.

Tresty je možno ukládat buď samostatně, nebo vedle sebe. Není však možné uložit peněžitý trest vedle trestu propadnutí majetku a trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty vedle zabránění téže věci nebo jiné majetkové hodnoty. Až na trest zrušení právnické osoby a trest uveřejnění rozsudku, uvedené sankce postihují především finanční a majetkové poměry pachatele.

- **Zrušení právnické osoby**

Trest zrušení právnické osoby (§ 16 TOPOZ) lze uložit pouze právnickým osobám, které mají sídlo na území České republiky. Přestože se jedná o jeden z

---

¹²⁶ Jelínek, J., Hezcegg, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 99 - 114

nejpřísnějších možných trestů, podmínky pro jeho uložení jsou zákonem stanoveny poměrně jednoduše. Zákon totiž uvádí jako jedinou podmínku, že hlavní činnost právnické osoby musí spočívat zcela nebo většinou v páchání trestné činnosti, bez stanovení, zda se má jednat pouze o úmyslné trestné činy či závažnější trestné činy. Je-li trest ukládán bance či komoditní burze, vyžádá si soud před jeho uložení vyjádření České národní banky k možnostem a důsledkům jeho uložení (§ 16 odst. 2 a 3 TOPOZ). Trest zrušení právnické osoby nelze dle zákona uložit organizacím, u kterých to vylučuje jejich povaha. Důvodová zpráva mezi ně řadí například právnické osoby zřízené zákonem či územní samosprávné celky.¹²⁷

Právní mocí odsuzujícího rozsudku vstupuje právnická osoba do likvidace (§ 16 odst. 4 TOPOZ), v jejímž rámci jsou uhrazovány i případné pohledávky věřitelů, pokud nejde o majetek, u něhož je to vzhledem k jeho povaze nebo charakteru nebo k povaze spáchaného trestného činu vyloučeno.¹²⁸

- **Uveřejnění rozsudku**

Účelem tohoto trestu (§ 23 TOPOZ) je především seznámit širokou veřejnost s trestnou činností právnické osoby, kterou se v nemalé míře pachatel dotkl společnosti a její bezpečnosti. Uložením tohoto trestu soud přikáže odsouzenému pachateli uveřejnit rozsudek ve veřejném sdělovacím prostředí na vlastní náklady. Současně v odsuzujícím rozsudku určí soud i rozsah uveřejnění a přiměřenou lhůtu ke splnění.¹²⁹ Právě u trestných činů proti životnímu prostředí může být tato sankce hojně využívána. Může zde však vyvstat i otázka účelnosti takového trestu, kdy již v průběhu soudního řízení bude široká veřejnost informována hromadnými sdělovacími prostředky o daném trestném činu.

---

¹²⁷ srov. Důvodovou zprávu k návrhu zákona o trestní odpovědnost právnických osob či rozpravu Poslanecké sněmovny k návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob 1. Čtení dostupnou z: <http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/016schuz/s016244.htm#r1>.

¹²⁸ Jelínek, J., Hezcege, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 111 - 114

¹²⁹ Jelínek, J., Hezcege, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 131 - 132

- **Propadnutí majetku**

Trest propadnutí majetku (§ 17 TOPOZ) může poměrně ve velké míře postihnout majetek trestně odpovědné právnické osoby, a proto jej můžeme také zařadit mezi nejpřísnější tresty. Jeho uložením dochází k zákonem umožněnému a společensky přijatelnému zásahu do ústavního práva nedotknutelnosti majetku (čl. 11 LZPS). Subsidiárně se při jeho uložení použije trestní zákoník.

Zákon stanovuje, že tento trest může být uložen pouze právnické osobě, která se dopustila zvláště závažného zločinu, kterým získala nebo se snažila získat majetkový prospěch. Postižen tak může být buď celý majetek odsouzené právnické osoby, nebo jen jeho část, která posléze připadá státu. Propadnutí se nevztahuje na prostředky a věci, které jsou nezbytné pro uspokojení základních životních potřeb odsouzeného nebo osob, o které je dle zákona povinen pečovat (§ 66 odst. 3 TZ), a na věci, které získal pachatel po uložení daného trestu.¹³⁰

- **Peněžitý trest**

Peněžitý trest (§ 18 TOPOZ) je určen především k postihu úmyslných trestních činů, kterými získal či se snažil získat pachatel majetkový prospěch. Stejně jako trestní zákoník, tak i zákon o trestní odpovědnosti právnických osob stanovuje, aby byl peněžitý trest uložen v denních sazbách. Předností takového pojetí trestu spočívá především v jeho transparentnosti, neboť je v něm patrná závažnost trestného činu a majetkové poměry pachatele. Povaha a závažnost trestného činu ovlivňuje při rozhodování soudu konečný počet denních sazeb, které mohou být dle zákona uloženy v rozmezí od 20 do 730. Majetkové poměry pachatele posléze ovlivňují konečnou výši jedné denní sazby, která může činit částku od 100,- do 50.000,- Kč (Příjmy pachatele může soud také určit odhadem, nelze-li je spolehlivě zjistit v době rozhodování). Maximální výše peněžitého trestu tak může činit 36,5 milionů korun českých.

Skutečnost, že je peněžitý trest ukládán formou denních sazeb, nemá nic společného se způsobem jeho placení. Primárně má být peněžitý trest uhrazen celý

---

¹³⁰ Jelínek, J., Hezceg, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 114 - 117

najednou, soud však může s ohledem na poměry pachatele rozhodnout o jeho plnění v pravidelných měsíčních splátkách v maximální délce jednoho roku. K uložení peněžitého trestu soud nepřistoupí, je-li již během jednání zřejmé, že by byl nedobytný.¹³¹

- **Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty**

Zákon (§ 19 TOPOZ) v případě uložení tohoto trestu zcela odkazuje na podmínky uvedené v trestním zákoníku (§ 70 TZ). Předmětem trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty tak může být pouze věc či hodnota,

- která byla užita ke spáchání trestného činu,
- která byla ke spáchání trestného činu určena,
- kterou pachatel získal daným trestným činem či jako odměnu za něj,
- či kterou pachatel, byť i zčásti, nabyl věc nebo jinou majetkovou hodnotu získanou trestným činem, není-li hodnota nabyté věci či majetkové hodnoty zanedbatelná.

Trest lze uložit pouze, jedná-li se o věc či majetkovou hodnotu náležející pachateli. V případě, že pachatel výše specifikovanou věc před uložením tohoto trestu zničí, poškodí, znehodnotí, zcizí, učiní neupotřebitelnou, odstraní, zužitkuje či jinak zmaří účel trestu, může mu soud uložit propadnutí náhradní hodnoty, a to až do výše odpovídající dané věci či majetkové hodnoty. Jak propadlá věc, tak i náhradní majetková hodnota připadá státu.¹³²

- **Zákaz činnosti**

Trestem zákazu činnosti (§ 20 TOPOZ) se pachateli znemožňuje činnost, pomocí které byla trestná činnost páchána nebo která mu danou trestnou činností umožnila či usnadnila.¹³³ Zakázaná však může být pouze činnost, ke které je třeba zvláštního povolení nebo jejíž výkon upravuje jiný právní předpis. Trest může být uložen v rozmezí od jednoho roku do dvaceti let. Do doby výkonu trestu se nezapočítává doba před právní

---

¹³¹ Jelínek, J., Heziczeg, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 117 - 120

¹³² Jelínek, J., Heziczeg, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 120 - 123

¹³³ Nelze však uložit politické straně či hnutí jako zákaz výkonu politické činnosti, neboť by to bylo v rozporu se základním ústavním právem zakládat politické strany a hnutí.

mocí rozsudku, po kterou pachateli nebylo již umožněno vykonávat činnost, která je předmětem daného trestu.¹³⁴

- **Zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži**

Trest (§ 21 TOPOZ) je ukládán právnické osobě, která se dopustila trestného činu v rámci plnění veřejných zakázek, koncesního řízení nebo veřejné soutěže. Účelem trestu je zamezení trestné činnosti v oblasti, která se větší měrou dotýká společenských zájmů. Trest může být uložen v rozmezí od jednoho roku do dvaceti let. Ukládá-li soud tento trest, musí v odsuzujícím rozsudku vždy výslovně uvést rozsah zákazu.¹³⁵

- **Zákaz přijímání dotací a subvencí**

Stejně jako předešlý trest, i tento se ve značné míře dotýká společenských zájmů. Trest (§ 22 TOPOZ) je ukládán právnickým osobám, které se dopustily trestné činnosti při přijímání dotací, subvencí, návratných finančních výpomocí či veřejné podpory. Zákaz může být uložen v rozmezí od jednoho roku do dvaceti let.¹³⁶

6.2.3.2 Ochranná opatření

Jak je zmíněno již výše, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob je stejně jako trestní zákoník založen na dualismu trestních sankcí, na základě čehož lze trestně odpovědné právnické osobě uložit mimo trestu i ochranné opatření. Jelikož ochranná opatření na rozdíl od trestů neobsahují morální odsouzení činu, mohou být uložena i osobám, které nebyly uznány vinnými. Zákon umožňuje právnické osobě uložit pouze jeden druh ochranného opatření, a to zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty. Pro jeho aplikaci TOPOZ zcela odkazuje na ustanovení obsažená v trestním zákoníku (§ 101 TZ).

Ochranné opatření zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty může být uloženo pachateli, kterého nelze stíhat nebo odsoudit, pachateli, od jehož potrestání soud upustil

---

¹³⁴ Jelínek, J., Hezcg, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 123 - 128

¹³⁵ Jelínek, J., Hezcg, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 128 - 129

¹³⁶ Jelínek, J., Hezcg, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 130

nebo ohrožuje-li bezpečnost lidí, majetku či společnosti. Na rozdíl od trestu propadnutí věci či jiné majetkové hodnoty (§ 19 TOPOZ, § 70 TZ) může být ochranné opatření uloženo i osobám odlišným od osoby pachatele, a to za následujících podmínek:

- byla-li věc nebo jiná majetková hodnota získána trestným činem nebo jako odměna za něj a nenáleží-li pachateli,
- byla-li věc nebo jiná majetková hodnota nabyta jinou osobou než pachatelem, byť jen zčásti, za věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, pokud hodnota věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, není ve vztahu k hodnotě nabyté věci nebo jiné majetkové hodnoty zanedbatelná, nebo
- byla-li věc nebo jiná majetková hodnota nabyta jinou osobou než pachatelem, byť jen zčásti, za věc nebo jinou majetkovou hodnotu, kterou pachatel, byť jen zčásti, nabyl za věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, pokud hodnota věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, není ve vztahu k hodnotě nabyté věci nebo jiné majetkové hodnoty zanedbatelná.

Trestní zákoník současně stanoví, že soud může místo samotného zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty dané osobě uložit povinnosti věci či majetkovou hodnotu pozměnit, a to tak, aby jí nebylo možné použít ke společensky nebezpečnému účelu, nebo odstranit její určité zařízení či její označení nebo provést její změnu, nebo omezit dispozice s věcí nebo jinou majetkovou hodnotou. K dané povinnosti současně soud stanoví přiměřenou lhůtu.¹³⁷

6.2.4 Řízení proti právnickým osobám

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob obsahuje i procesní část, která upravuje trestní řízení vedené proti právnickým osobám a která v úzkém kontextu navazuje na trestní řád, tedy na právní předpis upravující primárně trestní řízení. Trestní řád je k TOPOZ ve vztahu subsidiarity a jeho ustanovení se užije pouze, neobsahuje-li zákon o trestní odpovědnosti právnických osob zvláštní úpravu a není-li to vzhledem

---

¹³⁷ Jelínek, J., Hezceg, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 135 - 140

k povaze věci vyloučeno. Procesní část TOPOZ upravuje především specifický postup v řízení proti právnickým osobám, dále upravuje otázky zastoupení, právo na obhajobu, místní příslušnost, společné řízení právnické a fyzické osoby, doručování písemností a pořadí výsledků a závěrečných řečí obžalovaného.

Speciální procesní úprava byla přijata především proto, aby byla právnickým osobám zaručena stejná procesní práva, jako mají fyzické osoby, a bylo tak plně zaručeno právo na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 LZPS a čl. 6 odst. 1 ÚoLPZS)¹³⁸. V rámci trestního řízení tak má právnická osoba právo na to, aby její trestní věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem. Totožné jsou v rámci trestního řízení vedeném proti právnickým osobám i procesní zásady a záruky pro projednání, jako je například zásada stíhání jen ze zákonných důvodů, zásada presumpce nevin, zásada legality, zásada oficiality, zásada vyhledávací, zásada materiální pravdy, zásada veřejnosti, zásada bezprostřednosti a ústnosti, zásada volného hodnocení důkazů, zásada obžalovací a zásada zajištění práva na obhajobu.¹³⁹

Důležité je také upozornit na ust. § 28 TOPOZ, který vymezuje vztah trestního řízení a správního řízení vedeného ve stejné věci vůči totožné právnické osobě. Uvádí, že zahájení trestního stíhání proti právnické osobě brání tomu, aby bylo o totožném skutku proti stejné právnické osobě vedeno řízení o správním deliktu. Zákon dále nepřipouští možnost, aby bylo o určitém skutku vedeno trestní řízení (a bylo-li již zahájeno, musí být zastaveno) v situaci, kdy o něm bylo již rozhodnuto v rámci správního řízení. V obou případech tak vzniká tzv. překážka litispendence. Uvedené zákazy jsou projevem ústavní zásady *ne bis in idem* (čl. 40 odst. 5 LZPS), jejímž smyslem je zamezení opakovaného stíhání stejné osoby za stejné jednání. Probíhající trestní řízení však v žádném směru nebrání, aby správní orgán přijal vůči dané právnické osobě některá z opatření s nápravným charakterem, které umožňují jiné právní předpisy – např. vyhlášení nucené správy. S tím úzce souvisí povinnost orgánů činných v trestním řízení, obsažená v ust. § 30 TOPOZ, na základě které musí policejní orgán vyrozumět příslušný orgán udělující licenci nebo povolení k činnosti a orgán zodpovědný za dozor nad právnickou osobou o

---

¹³⁸ Srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. 1. 2012 ve věci „*Rodinná záložna, spořitelni a úvěrní družstvo vs. Česká republika*“, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 1. 2010 ve věci „*Družstevní záložna Pria a ostatní vs. Česká republika*“

¹³⁹ Jelínek, J., Hezceg, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 143 - 144

zahájení trestního řízení. Stejnou povinnost má policejní orgán i vůči orgánu veřejné moci, který vede obchodní nebo jiný zákonem určený rejstřík, registr či evidenci.¹⁴⁰

Pro určení soudu, který je místně příslušný k vedení daného trestního řízení proti právnické osobě, uvádí zákon ve svém ust. § 29 tři základní kritéria, která jsou navzájem v poměru subsidiarity. Prvotní kritérium určuje příslušnost dle místa spáchání trestného činu (§ 18 odst. 1 TR). Není-li možné takové místo zjistit, koná řízení soud, v jehož obvodu má obviněná právnická osoba sídlo nebo v jehož obvodu má obviněná zahraniční právnická osoba svůj podnik nebo organizační složku. Určující je však skutečné sídlo právnické osoby, nikoliv sídlo, které má zapsané v obchodním rejstříku. Stejný postup určení příslušnosti se uplatní i v případě, že byl trestný čin spáchán v cizině. Pokud však není možné určit příslušnost ani podle druhého uvedeného kritéria, koná řízení soud, v jehož obvodu vyšel trestný čin najevo.¹⁴¹

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob obsahuje i zvláštní úpravu procesní způsobilosti právnických osob v trestním řízení (§ 34 TOPOZ). Dle tohoto ustanovení může za právnickou osobu v rámci trestního řízení činit úkony ten, kdo je k tomu oprávněn podle občanského soudního řádu (§ 21 o.s.ř.), tj.:

- statutární orgán, resp. jeho předseda či pověřený člen,
- pověřený zaměstnanec,
- vedoucí odštěpného závodu či vedoucí jiné organizační složky zapisované do obchodního rejstříku, a nebo
- prokurista, může-li podle udělené prokuratury samostatně jednat.

V souladu s předpisy občanského práva (§ 20 odst. 1 obč. zák.) je jednání výše uvedených osob vlastním jednáním právnické osoby samé a učiněné právní úkony se tak přičítají přímo právnické osobě. Pro obsah, formu a subjekty procesních úkonů se

---

¹⁴⁰ Jelínek, J., Hezcege, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 144 – 149 a str. 151 - 153

¹⁴¹ Jelínek, J., Hezcege, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 149 - 151

subsidiárně použijí ustanovení trestního řádu (např. ust. § 59 – Podání, ust. § 60 – Počítání lhůt či ust. § 62 – 64 – Doručování).¹⁴²

V trestním řízení se může dát právnická osoba nechat zastupovat i zmocněncem, jehož si zvolí. Zmocněncem může být pouze fyzická osoba, které byla udělena procesní plná moc, a to buď písemně, nebo ústně do protokolu. Nemá-li právnická osoba osobu způsobilou činit úkony v trestním řízení, a nezvolí si ji dodatečně v soudem uložené lhůtě, ustanoví ji soud opatrovníka, který ji bude v řízení zastupovat a hájit její zájmy. Právnická osoba si může v souladu s ústavně zaručeným právem na obhajobu (čl. 37 odst. 2, čl. 40 odst. 3 LZPS) v rámci trestního řízení zvolit i svého obhájce, kterým může být jen advokát. Subsidiárně se zde použijí ustanovení o obhajobě obsažené v trestním řádu, vyjma ustanovení o nutné obhajobě.¹⁴³

Procesní část zákona o trestní odpovědnosti právnických osob pamatuje i na situace, kdy by se daná právnická osoba chtěla svým zrušením, zánikem či přeměnou, a to bez procesního nástupnictví, vyhnout trestnímu stíhání a následnému soudnímu řízení. Dle ust. § 32 odst. 2 TOPOZ nemůže být obviněná právnická osoba až do pravomocného skončení trestního stíhání zrušena, nemůže dojít k její přeměně či zániku. V případě, že byla obviněná právnická osoba založena na dobu určitou, která v průběhu trestního stíhání uplynula, či se naplnil účel, pro který byla založena, hledí se na ni jako by byla založena na dobu neurčitou. I přes výše uvedené však může na návrh právnické osoby, o kterém v přípravném řízení rozhodne soudce a v řízení před soudem předseda senátu, k jejímu zrušení, zániku či přeměně v průběhu trestního stíhání dojít. Zákon současně stanoví povinnost právnické osobě neprodleně písemně oznámit státnímu zástupci a v řízení před soudem předsedovi senátu, že budou prováděny úkony směřující k jejímu zrušení, zániku či přeměně, a to před jejich samotným provedením, jinak jsou neplatné (§ 32 odst. 1 TOPOZ). Před samotným rozhodnutím o zrušení, zániku či přeměně právnické osoby

---

¹⁴² Jelínek, J., Hezcege, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 163 - 167

¹⁴³ Jelínek, J., Hezcege, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 168 - 173

může jí soud uložit, aby v určené lhůtě složila stanovenou částku odpovídající výši předpokládaného peněžitého trestu či poskytla jinou záruku (§ 32 odst. 5 TOPOZ).¹⁴⁴

V případě, že trestné činy fyzické osoby a právnické osoby spolu souvisejí, umožňuje zákon soudu konat o nich společné řízení (§ 31 TOPOZ). Účelem společného řízení není jen jeho hospodárnost a rychlost, ale i fakt, že v něm soud má větší možnost zhodnotit povahu a závažnost daného trestného činu. Hospodárnost a rychlost řízení však nemůže být jen jedinou podmínkou společného řízení. Pro jeho konání musí být zcela splněna objektivní souvislost trestných činů dané fyzické a právnické osoby.

Jelikož je právnická osoba útvarem umělým, resp. fiktivním, nelze v trestním řízení vedeném proti nim použít zajišťovacích prostředků omezující osobní svobodu upravených v trestním řádu. Trestní řád nicméně obsahuje i celou řadu dalších zajišťovacích prostředků sloužící k zajištění věcí důležitých pro trestné řízení, a to vydání věci (§ 78 TŘ), odnětí věci (§ 79 TŘ), zajištění peněžních prostředků na účtu u banky (§ 79a TŘ), zajištění zaknihovaných cenných papírů (§ 79c TŘ), zajištění nemovitosti (§ 79d TŘ), zajištění jiné majetkové hodnoty (§ 79e TŘ), zajištění náhradní hodnoty (§ 79f TŘ), domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor a pozemků (§ 82 TŘ), zadržení zásilky (§ 86 TŘ), otevření zásilky (§ 87b TŘ), odposlech a záznam telekomunikačního provozu (§ 88 TŘ), zjištění údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu (§ 88a TŘ) a zajištění majetku obviněného (§ 347 TŘ). I přes uvedený seznam zajišťovacích prostředků dostupných v trestním řádu, vložili tvůrci do zákona o trestní odpovědnosti právnických osob speciální ustanovení o zajišťovacím opatření (§ 33 TOPOZ). Toto opatření do jisté míry nahrazuje ustanovení o vazbě (§ 67 a násl. TŘ), o čemž svědčí i to, že ust. § 33 odst. 1 TOPOZ odkazuje na vazební důvody uvedené v ust. § 67 písm. c) TŘ. Zajišťovací opatření tak může soud (na návrh státního zástupce v přípravném řízení rozhodne soudce a v řízení před soudem předseda senátu) uložit pouze v případě hrozby, že bude pachatel opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil. Dle ust. § 33 odst. 2 TOPOZ může být zajišťovací opatření také uloženo, aby obviněná právnická osob nezmařila uložení peněžitého trestu, a to tím, že svůj majetek vyvede mimo dosah orgánů

---

¹⁴⁴ Jelínek, J., Hezceg, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 155 - 159

činných v trestním řízení. Zajišťovací opatření mohou být dle zákona uloženy ve dvou variantách – dočasně pozastavit výkon jednoho nebo více předmětů činnosti nebo uložit omezení nakládání s majetkem. Jejich uložení musí vždy splňovat podmínku přiměřenosti, podle které nebude způsobená újma nepřiměřená ke sledovanému cíli.¹⁴⁵

Stejně jako u fyzických osob je i u právnických osob zapisováno jejich odsouzení do rejstříků trestů¹⁴⁶. Na rozdíl od rejstříku fyzických osob jsou záznamy týkající se právnických osob veřejně přístupné, proto o jeho výpis může požádat kdokoliv, a to aniž by musel uvádět důvody. To u fyzických osob možné není.

6.3 Srovnání české a rakouské právní úpravy

Poněvadž Českou republiku s Rakouskem pojí společná historie, a jejich právní systémy a nauky jsou si velice podobné, rozhodl jsem se porovnat českou úpravu trestní odpovědnosti právnických osob s úpravou v Rakousku, která byla přijata o několik let dříve, a mohla tak posloužit i jako inspirace pro české zákonodárce.

Stejně jako české trestní právo i rakouské bylo založeno na zásadě individuální trestné odpovědnosti, na základě které bylo možné vyvodit trestní odpovědnost jen vůči fyzické osobě. Právnická osoba tak nemohla být trestně odpovědná. V roce 2005 byl však v Rakousku přijat spolkový zákon č. 151/2005 BGBl, kterým se vydal Zákon o odpovědnosti svazů za trestné činy. Základním předpisem v oblasti trestního práva tak nadále zůstal rakouský trestní zákoník¹⁴⁷, ke kterému je zákon upravující trestní odpovědnost právnických osob ve vztahu speciality, a užije se tedy pouze subsidiárně. Stejně uspořádání zvolil i český zákonodárce. Najdeme zde však i první odlišnost, neboť v Rakousku jsou některé skutkové podstaty trestných činů obsažené i v jiných zákonech, které vcelku tvoří tzv. „*Nebenstrafrecht*“. I k těmto předpisům je zákon o odpovědnosti svazů ve vztahu speciality.

Jak shodně uvádí rakouští a čeští zákonodárci, primárním důvodem zavedení této úpravy do právních systémů jednotlivých států byly mezinárodní závazky a doporučení

---

¹⁴⁵ Jelínek, J., Hezceg, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013, str. 159 - 163

¹⁴⁶ Zřízen zákonem č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů

¹⁴⁷ Trestní zákoník č. 60/1974 BGBl.

plynoucí z uzavřených mezinárodních smluv. I rakouský zákon obsahuje hmotněprávní a procesně právní ustanovení, a proto je *lex specialis* i ve vztahu k rakouskému trestnímu řádu¹⁴⁸. Neužijí se však ustanovení, u kterých to vylučuje povaha věci, ostatně jak je tomu i v české úpravě.

Na rozdíl od českého předpisu, rakouský zákon zavádí trestní odpovědnost svazů za jakýkoliv trestný čin uvedený v trestním zákoníku či jiném souvisejícím zákoně. Český zákonodárce při tvorbě daného předpisu zvolil odlišnou cestu, kdy v zákoně uvedl taxativní výčet trestných činů, za které mohou být právnické osoby trestně odpovědné.

Další odlišnost v úpravách nalezneme v samotné definici pojmu právnické osoby. Primárně je nutné podotknout, že rakouský zákon o odpovědnosti svazů upravuje definici uvedeného pojmu přímo ve svém ust. § 1, a neodkazuje tak na předpisy občanského či obchodního práva, jak je tomu v České republice. Důvodem je skutečnost, že rakouský zákon operuje s užším pojetím právnické osoby, než je uveden v občanském nebo obchodním právu. Současně pro všechny subjekty uvedené v zákoně používá pojem svaz („*der Verband*“). Dle rakouské úpravy tak mohou být trestně odpovědné nejen obchodní společnosti, ale i společnosti mající velice příbuzné rysy právnickým osobám (např. veřejná obchodní společnost, komanditní společnost či zapsaná výdělečná společnost). Stejně jako v českém, tak i v rakouském zákoně nalezneme i negativní vymezení pojmu trestně odpovědné právnické osoby, kdy zákon o odpovědnosti svazů má tento výčet podstatně rozsáhlejší. Dle ust. § 1 odst. 3 zákona o odpovědnosti svazů jsou z aplikace zákona vyjmuté pozůstalosti¹⁴⁹, stát, kraje, obce a jiné právnické osoby, pokud vykonávají veřejnou moc¹⁵⁰.

Podmínky vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby, resp. svazu, jsou v rakouském zákoně stanoveny stejně jako v českém. Rakouský předpis však navíc obsahuje i ustanovení upravující definice pojmů osob (§ 2 odst. 1 a 2 zákona o zodpovědnosti svazů), jejichž jednání může být následně přičítáno právnické osobě.

---

¹⁴⁸ Trestní řád č. 631/1975 BGBl.

¹⁴⁹ V rakouské právní nauce je za právnickou osobu považována i pozůstalost, což má umožnit lehčí převod práv a povinností ze zůstavitele na dědice.

¹⁵⁰ Za právnické osoby vykonávající veřejnou moc se považují např. orgány hospodářské a služební samosprávy (komory), univerzity, veřejnoprávní organizace (televize ORF) či Rakouská národní banka.

Shodně obě úpravy také upravují souběžnou trestní odpovědnost fyzické a právnické osoby za stejný trestný čin a přechod trestní odpovědnosti na právního nástupce.

V otázce sankcí se rakouský zákonodárce zařadil mezi skupinu států (např. Itálie, Portugalsko), které do svých právních řádů zavedly pouze jeden možný trest uložitelný právnickým osobám za jejich trestnou činnost, a to peněžitý trest. Žádné jiné druhy sankcí v Rakousku právnickým osobám uložit nelze. Shodně s českou úpravou je výše peněžitého trestu určována pomocí tzv. denních sazeb („*Tagessätze*“). Rozlišná je však metoda určování počtu denních sazeb. V Rakousku totiž soud určuje počet v závislosti na horní hranici trestu odnětí svobody, který je možný za daný trestný čin uložit, s tím, že maximální výše je 180 denních sazeb. Konkrétní výše jedné denní sazby je shodně určována v závislosti na majetkových poměrech pachatele.

Výraznou odlišnost v rakouské a české úpravě nalezneme i ve způsobu zahájení řízení před soudem. Řízení před rakouským soudem může být zahájeno pouze na základě návrhu na uložení peněžitého trestu¹⁵¹, nikoliv obžalobou.

6.4 Shrnutí

I Česká republika byla postupem času nucena zabývat se problematikou trestní odpovědnosti právnických osob, a to především v důsledku neustále se zvyšující kriminality právnických osob a také v důsledku závazků plynoucích z mezinárodních dokumentů.

Přes několik předchozích neúspěšných pokusů došlo k přijetí zákona upravující trestní odpovědnost právnických osob až koncem roku 2011. Český zákonodárce upravil tento institut ve zvláštním zákoně, který je ve vztahu k TZ a TŘ lege specialis. Jelikož se právnické osoby vyznačují oproti fyzickým osobám určitými zvláštnostmi, upravuje zákon blíže nejen podmínky trestní odpovědnosti, tresty a ochranná opatření, ale i postup v řízení proti právnickým osobám.

V rámci nového zákona musela být také vyřešena otázka vůle právnické osoby a přičítání protiprávního jednání. Zákonodárce v tomto směru vyřešil tuto otázku výčtem

---

¹⁵¹ Na návrh na uložení peněžitého trestu se použijí ustanovení týkající se obžaloby uvedená v trestním řádu.

případů, kdy je jednání určitých fyzických osob přičítáno právnické osobě. Vznikne-li trestní odpovědnost právnické osoby, nevylučuje se tím současně i trestní odpovědnost konkrétní fyzické osoby.

TOPOZ obsahuje také i taxativní výčet trestných činů, kterých se mohou právnické osoby dopustit. Výčet byl zákonodárcem vytvořen v návaznosti na požadavky a závazky plynoucí z mezinárodních dokumentů. Dá se však předpokládat, že postupem času a v důsledku aplikační praxe dojde k postupnému rozšíření tohoto výčtu.

Vzhledem k odlišné povaze právnických osob bylo nutno vytvořit i výčet nových a specifických sankcí, které by byly právnickým osobám za jejich trestnou činnost ukládány. Konkrétní podoba sankcí byla zcela na zákonodárci, neboť mezinárodní dokumenty požadovaly pouze zavedení účelných sankcí. Český zákonodárce, oproti ostatním státům, v tomto případě zvolil poměrně rozsáhlý výčet sankcí.

7. Trestné činy právnických osob proti životnímu prostředí

Ustanovení § 7 TOPOZ obsahuje taxativní výčet trestných činů, u kterých přichází trestní odpovědnost právnických osob v úvahu. Okruh trestných činů na úseku ochrany životního prostředí byl vytvořen s odkazem na mezinárodní smlouvy a právní předpisy Evropské unie, které požadují na tomto úseku zavedení deliktní odpovědnosti právnických osob a staly se tak podkladem pro konečné znění ust. § 7 TOPOZ - Úmluva o trestněprávní ochraně životního prostředí ze dne 4. listopadu 1998¹⁵² a Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES ze dne 19. listopadu 2008 o trestněprávní ochraně životního prostředí.¹⁵³

Právnické osoby mohou být trestně odpovědné pouze za následující trestné činy:

- Poškození a ohrožení životního prostředí (§293 TZ)
- Poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti (§294 TZ)
- Poškození vodního zdroje (§294a TZ)
- Poškození lesa (§295 TZ)
- Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek (§297 TZ)
- Neoprávněné nakládání s odpady (§298 TZ)
- Neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu (§298a TZ)
- Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§299 TZ)
- Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti (§300 TZ)

---

¹⁵² Úmluva patří mezi mezinárodní smlouvy, k nimž Česká republika nepřistoupila či je neratifikovala v důsledku absence právní úpravy odpovědnosti právnických osob za trestné činy.

¹⁵³ Srov. Důvodová zpráva k z. č. 418/2011 Sb., str. 26, dostupná z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>, taktéž Jelínek, J., Herczeg, J., Trestní odpovědnost právnických osob komentář s judikaturou, 2. vydání, Nakladatelství Leges, s.r.o., Praha, 2012, str. 53 - 63

- Poškození chráněných částí přírody (§301 TZ)

Zákonodárce z výčtu trestných činů vypustil trestné činy týkající se ochrany zvířat, pytláctví a zemědělství (§302 až §307). Vzhledem k faktu, že je trestní odpovědnost právnických osob v českém právním řádu zcela nový institut a zkušenosti s jeho aplikací jsou minimální, dá se předpokládat, že i tyto trestné činy mohou být v průběhu času začleněny do taxativního výčtu.

7.1 Charakteristika vybraných trestných činů proti životnímu prostředí

Skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí můžeme rozdělit do dvou skupin, a to na skutkové podstaty obecné a zvláštní.¹⁵⁴ Toto rozdělení zcela reflektuje s vývojem trestněprávní ochrany na úseku životního prostředí. Nejprve byly totiž do trestního zákoníku začleněny pouze obecně formulované skutkové podstaty a až později zákonodárce přistoupil k vytváření zvláštních skutkových podstat.

Mezi obecné řadíme skutkové podstaty trestného činu „Ohrožení a poškození životního prostředí“ (§293) a trestného činu „Ohrožení a poškození životního prostředí z nedbalosti“ (§294). Skutkové podstaty zbývajících trestných činů, kterých se mohou právnické osoby vůči životnímu prostředí dopustit, řadíme mezi zvláštní.

7.1.1 Obecné skutkové podstaty

Obecné skutkové podstaty upravené v ust. § 293 a § 294 TZ je možné využít pro trestání činů směřujících proti životnímu prostředí jako celku.¹⁵⁵

- **Poškození a ohrožení životního prostředí¹⁵⁶**

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně životního prostředí jako celku, bez ohledu na to, vůči které jeho složce jednání pachatele směřuje. Celé ustanovení je koncipováno jako trestněprávní norma s blanketní dispozicí a odkazuje tak na jiný

---

¹⁵⁴ Srov. Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 3. vydání. C. H. Beck, Praha, 2010, str. 72 - 73

¹⁵⁵ Srov. Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 3. vydání. C. H. Beck, Praha, 2010, str. 72

¹⁵⁶ Judikatura - R 44/1979, R 12/1991, R 36/2002, NS 26/2003-T 615

právní předpis¹⁵⁷ než je trestní zákoník. Výhodou takovéto konstrukce je, že v případě změny právní normy upravující oblast ochrany životního prostředí, nemusí docházet také ke změně příslušných ustanovení trestního zákoníku.

Objektivní stránka spočívá v jednání pachatele v rozporu s jiným právním předpisem, které může spočívat v několika alternativách, a to:

- v úmyslném poškození nebo ohrožení¹⁵⁸ některé ze složek životního prostředí,
- v úmyslném zvýšení poškození nebo ohrožení některé ze složek životního prostředí
- a ve ztížení odvrácení nebo zmírnění takového poškození či ohrožení.¹⁵⁹

Aby však došlo k úplnému naplnění skutkové podstaty, musí se takové poškození nebo ohrožení vyznačovat buď vyšší kvantitou, tj. ve větším rozsahu či na větším území, nebo větší škodlivostí, tj. způsobení těžké újmy na zdraví či smrti anebo nutnost vynaložení nákladů k odstranění následků ve značném rozsahu. Stačí však, aby došlo k naplnění jedné z podmínek.

Pachatelem tohoto trestného činu může být kdokoliv, jak fyzická, tak i právnická osoba. Subjektivní stránka vyžaduje, aby trestný čin byl spáchán úmyslně, přičemž postačí i úmysl nepřímý. Pokud je poškození či ohrožení některé ze složky životního prostředí závislé na porušení jiných právních předpisů než je trestní zákon, omyl pachatele o obsahu těchto předpisů musí být vykládán jako právní omyl, neboť tvoří součást trestněprávní normy.¹⁶⁰ Odst. 2 a odst. 3 tohoto ustanovení pak obsahují kvalifikované skutkové podstaty.

---

¹⁵⁷ Jiným právním předpisem se rozumí zákon, nařízení vlády nebo vyhlášky ministerstva, který nabyt účinností v době spáchání trestného činu. Za jiné právní předpisy se též rozumí přímo použitelné předpisy komunitárního práva Evropských společenství, resp. Evropské unie. – srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2942

¹⁵⁸ Poškozením nebo ohrožením složek životního prostředí se rozumí jejich znečištění nebo jiné srovnatelné negativní působení, které může spočívat zejména ve významném úbytku živých či neživých složek životního prostředí v důsledku činnosti člověka. Podle ust. §296 odst. 3 TZ se poškozením nebo ohrožením rozumí také provozování zařízení, ve kterém je prováděna nebezpečná činnost nebo v němž se skladují nebezpečné látky či směsi bez řádného povolení. – srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2941

¹⁵⁹ Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2940

¹⁶⁰ Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2948

- **Poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti¹⁶¹**

Ustanovení §294 TZ upravuje nedbalostní variantu trestného činu „Poškození a ohrožení životního prostředí“ obsažené v ust. §293 TZ. Objektem trestného činu je rovněž zájem na ochraně životního prostředí jako celku. Vzhledem k tomu, že i tato skutková podstata je konstruována jako norma s blanketní normou, k poškození či ohrožení některé ze složky životního prostředí musí dojít obdobně jako u úmyslné formy, tj. pachatel se musí dopustit jednání v rozporu s jiným právním předpisem než je trestní zákon.¹⁶²

K naplnění subjektivní stránky této skutkové podstaty, na rozdíl od znění uvedeném v ust. §293 TZ, postačuje, je-li trestný čin spáchán z hrubé nedbalosti, tj. přistupuje-li pachatel k chráněným zájmům zcela bezohledně.¹⁶³ Odst. 2 a odst. 3 tohoto ustanovení obsahuje stejně jako u úmyslné formy kvalifikované skutkové podstaty.

7.1.2 Zvláštní skutkové podstaty

Zvláštní skutkové podstaty jsou využívány pro trestání činů směřujících proti určité složce životního prostředí či v jiných speciálních případech.¹⁶⁴ Všechny níže uvedené trestné činy obsahují privilegované skutkové podstaty ve vztahu k trestným činům poškození a ohrožení životního prostředí podle § 293 a § 294 TZ.

- **Poškození vodního zdroje**

Skutková podstata obsažená v ust. § 294a TZ představuje privilegovanou skutkovou podstatu k trestným činům „Poškození a ohrožení životního prostředí“ a „Poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti“. Jejím objektem je totiž zájem na ochraně vodního zdroje¹⁶⁵ jako specifické součásti životního prostředí proti jakémukoliv jednání, které může mít za výsledek ztrátu jeho významu či důvodu zvláštní ochrany.¹⁶⁶ Pro naplnění skutkové podstaty je zcela bezvýznamné jakým způsobem došlo

---

¹⁶¹ Judikatura - NS 26/2003-T

¹⁶² Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2954

¹⁶³ Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2955

¹⁶⁴ Srov. Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 3. vydání. C. H. Beck, Praha, 2010, str. 72 - 73

¹⁶⁵ Pojem vodní pásmo definuje vodní zákon (z.č. 254/2001 Sb.) v ust. §2 odst. 8 jako povrchové nebo podzemní vody, které jsou využívány nebo které mohou být využívány pro uspokojení potřeb člověka, přičemž u nich bylo stanoveno příslušným vodoprávním orgánem ochranné pásmo vodního zdroje podle § 30 a násl. vodního zákona.

¹⁶⁶ Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2958

k poškození vodního zdroje, u kterého je stanoveno ochranné pásmo a zda k tomu došlo konáním či opomenutím¹⁶⁷, musí být však způsoben závažný následek, v jehož důsledku ochrana vodního zdroje buď zcela pozbyla významu, nebo ho výrazně omezila. Poškozením takového vodního zdroje pak dochází k situaci, kdy již nejsou splněny podmínky pro ochranu stanovené příslušnými právními předpisy.¹⁶⁸ Proto je při posuzování znaků tohoto trestného činu třeba přihlížet i k ustanovením příslušných právních předpisů upravujících důvody pro stanovení zvláštní ochrany.¹⁶⁹

Pachatelem může být fyzická i právnická osoba. Trestný čin podle ust. §294a TZ může být spáchán jak v úmyslné formě¹⁷⁰, tak i ve formě nedbalostní¹⁷¹, která však vyžaduje hrubou nedbalost.

- **Poškození lesa¹⁷²**

Jelikož představuje les nepostradatelnou součást životního prostředí¹⁷³ a v jeho rámci se vyznačuje určitým specifickým postavením, byla k jeho ochraně vytvořena tato skutková podstata. Neopomenutelným důvodem vzniku ust. §295 TZ byla také neustále narůstající nežádoucí těžba či jiné škodlivé činnosti vedoucí až k devastaci některých lesů. Specifičnost postavení lesa oproti jiným složkám životního prostředí je také spatřována v možnosti řádné obnovy, kdy sice náklady na obnovu jsou nízké, ale doba uvedení do původního stavu může být neúměrně dlouhá (80 – 100 let).¹⁷⁴

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně lesů jako specifické složky životního prostředí, a to především před škodlivou těžbou ve větším rozsahu a před jinými negativními zásahy do lesních porostů¹⁷⁵. Aby došlo k naplnění skutkové podstaty, musí být těžba či jiná škodlivá činnost provedena v rozporu s právními předpisy. Stejně jako u

---

¹⁶⁷ Srov. ust. §112 TZ

¹⁶⁸ Srov. ust. § 30 a násl. vodního zákona a ust. §21 - §24 lázeňského zákona (z.č. 164/2001 Sb.)

¹⁶⁹ Srov. ust. § 30 a násl. vodního zákona a ust. §21 - §24 lázeňského zákona (z.č. 164/2001 Sb.)

¹⁷⁰ Srov. ust. §15 TZ

¹⁷¹ Srov. ust. §16 TZ

¹⁷² Judikatura - R 40/2003, NS 26/2003-T 615, NS 26/2003-T 625

¹⁷³ Les především plní funkce funkci protierozní, vodoochrannou, klimatickou, krajinytvornou, ochrana biologické rozmanitosti a mnoho dalších (§2 LesZ).

¹⁷⁴ Srov. Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku (z.č. 40/2009 Sb.) dostupná na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>

¹⁷⁵ Při posuzování trestní odpovědnosti je zcela nepodstatné o jakou kategorii lesa se jedná (§ 6 LesZ). Ochrana obsažená v ustanovení § 295 TZ se nevztahuje na kácení dřevin rostoucích mimo les (§ 3 písm. g), § 7 a 8 ZOPK a § 8 prováděcí vyhlášky č. 395/1992 Sb.).

trestných činů obsažených v ust. §293 a §294 TZ, i zde se jedná o trestněprávní normu s blanketní dispozicí, neboť trestní odpovědnost je podmíněna těžbou či jinou činností učiněnou v rozporu s jiným právním předpisem než je trestní zákon. Výhodou tohoto pojetí je skutečnost, že při každé změně právních předpisů upravujících oblast ochrany lesů, není třeba i změny příslušných ustanovení trestního zákoníku.¹⁷⁶ Nezbytným předpokladem vzniku trestní odpovědnosti podle tohoto ustanovení je také následek pachatelova jednání, který může mít několik forem:

- vznik holé seče na ploše větší než 1,5 ha¹⁷⁷, tzn. odstranění veškerého lesního porostu na určité ploše,
- proředění lesního porostu pod hranici zakmenění stanovenou zvláštním předpisem¹⁷⁸,
- či jiné závažné poškození lesa, které může dle důvodové zprávy například představovat neoprávněná těžba lesních porostů na ploše těsně pod stanovenou hranicí uvedenou v ust. § 296 odst. 2 TZ, s tím, že se takové výseče mohou vyskytovat blízko sebe.¹⁷⁹

Pachatelem trestného činu může být kdokoliv a může být spáchán byť i z nevědomé nedbalosti¹⁸⁰.

- **Neoprávněné vypouštění znečišťujících látek**

Důvodem zavedení této skutkové podstaty (§ 297 TZ) do trestního zákoníku byly závazky plynoucí ze směrnice Evropského parlamentu a Rady Evropské unie č. 2005/35/ES ze dne 7. 9. 2005 o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání¹⁸¹ ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady Evropské unie č.

---

¹⁷⁶ Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2962

¹⁷⁷ Srov. ust. §296 odst. 1 TZ – Jak uvádí důvodová zpráva k zákonu č. 134/2000 Sb. a důvodová zpráva k trestnímu zákoníku, plocha o výměře větší než 1,5 ha musí být souvislá. Nelze k ní dospět součtem menších ploch. Ke stejnému závěru dospěla i judikatura - srov. R 40/2003.

¹⁷⁸ Srov. ust. § 31 odst. 4 LesZ

¹⁷⁹ Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2962

¹⁸⁰ Srov. ust. §16 pism. b)

¹⁸¹ Směrnice navazuje na Mezinárodní úmluvu o zabránění znečišťování z lodí z roku 1973 (tzv. MARPOL) a Protokol k úmluvě z roku 1978.

2009/123/ES ze dne 21. 10. 2009.¹⁸² Cílem uvedených mezinárodních dokumentů, který je současně i objektem trestného činu podle ust. §297 TZ, je zájem na zlepšení námořní bezpečnosti a zvýšená ochrana mořského prostředí před vypouštěním ropných, jedovatých kapalných či jiných obdobných znečišťujících látek z lodí a jiných plavidel. Jak jest tedy z uvedeného patrné, trestný čin lze spáchat pouze na specifickém místě, a to na lodi či jiném námořním plavidle. Podle českého trestního zákoníku bude posuzováno jednání, které bylo spácháno mimo území české republiky na palubě lodi či plavidla, které je registrováno v České republice¹⁸³ nebo je-li postupováno dle obecných zásad uvedených v ust. § 6 až 9 TZ.

Aby byla naplněna skutková podstata trestného činu, musí jednání pachatele spočívat alternativně v tom, že buď vypustí ropnou, jedovatou či jinou znečišťující látku¹⁸⁴ z lodí či jiného námořního plavidla, nebo takovému vypuštění nezabrání, ačkoliv k tomu byl povinen.¹⁸⁵ Ke vzniku trestní odpovědnosti ve smyslu ust. §297 TZ není třeba, aby byl jednoznačně určen škodlivý následek způsobený vypouštěním znečišťujících látek. Ten je naopak vyžadován u ust. §297 odst. 3 písm. b) a c), kde se jedná o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Pachatelem tohoto trestného činu může být fyzická i právnická osoba. Subjektivní stránka vyžaduje buď úmysl, nebo hrubou nedbalost.¹⁸⁶

- **Neoprávněné nakládání s odpady**

Ustanovení §298 TZ obsahuje dvě samostatné základní skutkové podstaty (§298 odst. 1 a odst. 2), jejichž obsahem je shodně zájem na ochraně životního prostředí před protiprávním nakládáním s odpady.¹⁸⁷ Současné znění trestného činu, na rozdíl od toho

---

¹⁸² Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku se u této skutkové podstaty zmiňuje i rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2005/667/SVV ze dne 12. 7. 2005, které však bylo zrušeno dne 23. 10. 2007 rozsudkem Evropského soudního dvora (C440/05). – srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2970

¹⁸³ Loď či plavidlo je registrováno v ČR, pokud je uvedeno v námořním rejstříku vedeném Ministerstvem dopravy jakožto Námořním úřadem – srov. ust. § 3, § 7 a násl. zák. č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě.

¹⁸⁴ Demonstrativní výčet znečišťujících látek je uveden v Příloze I (ropné látky) a v Příloze II (jedovaté kapalně látky volně ložené) Mezinárodní úmluvy o zabránění znečišťování z lodí.

¹⁸⁵ Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2971

¹⁸⁶ Ust. §16 odst. 2 TZ – srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2972

¹⁸⁷ Tato skutková podstata vznikla v důsledku závazků plynoucích z Basilejské úmluvy o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování.

původního, způsobuje trestní odpovědnost při protiprávním nakládání s jakýmkoliv odpadem, ne již jen s nebezpečným. Stejně jako v případě trestných činů „Poškození a ohrožení životního prostředí“ a „Poškození lesa“, i zde jde o normu s blanketní dispozicí, což způsobuje vznik trestní odpovědnosti jen při porušení jiných právních předpisů než je trestní zákoník¹⁸⁸. K naplnění skutkové podstaty dle odst. 1 ust. §298 musí jednání pachatele spočívat buď v přepravování odpadu přes hranice bez oznámení nebo souhlasu příslušného orgánu veřejné moci¹⁸⁹, anebo v takovém oznámení či žádosti o souhlas nebo v připojených podkladech uvede nepravdivé či skreslené údaje nebo důležité údaje zamlčí.

Objektivní stránka odst. 2 ust. §298 pak spočívá v jednání pachatele, kdy určitým způsobem nakládá s odpady (ukládání, odkládání, přepravování a jiné způsoby) v rozporu s právními předpisy a poškozují či ohrožují tak životní prostředí v určité intenzitě a rozsahu¹⁹⁰.

Pachatelem obou skutkových podstat uvedených v odst. 1 a odst. 2 ust. §298 TZ může být kdokoliv, kdy postačí, aby byl trestný čin spáchán z nedbalosti, a to i jen z nevědomé.¹⁹¹

- **Neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozónovou vrstvou¹⁹²**

Objektem ust. §298a TZ je zájem na ochraně ozónové vrstvy¹⁹³ Země jako specifické a nepostradatelné součásti životního prostředí před výrobou a nakládáním se

---

¹⁸⁸ Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2977 - 2978

¹⁸⁹ Ministerstvo životního prostředí České republiky, popřípadě celní úřady stanovené Ministerstvem financí České republiky podle § 60 zákona č. 185/2001 Sb.

¹⁹⁰ Poškození či ohrožení musí dosáhnout takové intenzity, kdy je nutno k jeho odstranění vynaložit náklady ve značném rozsahu.

¹⁹¹ Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2982 - 2983

¹⁹² Důvodem vzniku tohoto trestného činu byly závazky plynoucí ze směrnice Evropského parlamentu a Rady Evropské unie ze dne 19. 11. 2008 č. 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí, z nařízení Evropského parlamentu a Rady Evropské unie ze dne 16. 9. 2009 č. 1005/2009 o látkách, které poškozují ozónovou vrstvu, z Vídeňské úmluvy na ochranu ozónové vrstvy ze dne 22. 3. 1985 a z Montrealského protokolu o látkách, které poškozují ozónovou vrstvu, ze dne 16. 9. 1987.

¹⁹³ Dle čl. 1 bodu 1 Vídeňské úmluvy se ozónovou vrstvou Země rozumí vrstva atmosférického ozonu nad planetární mezní vrstvou.

škodlivými látkami¹⁹⁴. I tento trestný čin je stejně jako předešlý trestněprávní normou s blanketní dispozicí, kdy je potřeba ke vzniku trestní odpovědnosti porušení jiných právních předpisů, než je trestní zákoník.

Objektivní stránka trestného činu podle ust. §298a TZ může spočívat buď ve výrobě škodlivých látek, jejich dovozu či vývozu nebo uvedení těchto látek na trh, kdy postačí pouze, aby došlo k nabídce, a to vše v množství nikoliv malém. Zda došlo ke splnění podmínky „množství nikoliv malého“ je nutno pak posuzovat podle individuálních okolností každého případu, kdy bude záležet na druhu a množství takové látky, její koncentraci a škodlivosti pro ozonovou vrstvu.¹⁹⁵

Trestný čin „Neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozónovou vrstvu“ může spáchat kdokoliv, jak fyzická, tak i právnická osoba, je však nezbytné, aby byl patrný úmysl, kdy postačí i úmysl nepřímý.

- **Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami**

Ust. §299 TZ obsahuje v odst. 1 a odst. 2 dvě samostatné skutkové podstaty. Objektem skutkové podstaty obsažené v odst. 1 je zájem na ochraně zvláště chráněných druhů živočichů či rostlin¹⁹⁶ nebo exemplářů chráněného druhu¹⁹⁷ před ohrožujícím jednáním ve větším rozsahu.¹⁹⁸ Chráněným druhem živočichů či rostlin jsou druhy, které

---

¹⁹⁴ Škodlivými látkami rozumíme jakoukoli chemickou či jinou látku, která je schopná negativně ovlivnit chemické a fyzikální vlastnosti ozónové vrstvy. Seznam takových látek obsahuje příloha I. k Vídeňské úmluvě, přílohy A, B, C a E Montrealského protokolu a v přílohách nařízení Evropského parlamentu a Rady Evropské unie č. 1005/2009 o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu.

¹⁹⁵ Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2988 - 2989

¹⁹⁶ Jedná se o jedince, kterým je poskytována zvláštní ochrana dle příslušných vnitrostátních právních předpisů – srov. ust. §48 ZOPK a ust. §14 vyhlášky č. 395/1992 Sb.

¹⁹⁷ Jedná se o exemplář, kterému je poskytována ochrana jinou než vnitrostátní právní úpravou – srov. Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (tzv. Úmluva CITES), nařízení Rady Evropských společenství č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, nařízení Komise Evropských společenství č. 1497/2003 a nařízení Komise Evropských společenství č. 865/2006 o prováděcích pravidlech k nařízení Rady Evropských společenství č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi.

¹⁹⁸ Opětovně se jedná trestný čin, který byl do českého trestního zákoníku začleněn v důsledku závazků plynoucích z mezinárodních dokumentů - Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin, publikované pod č. 572/1992 Sb. (tzv. Úmluva CITES), nařízení Rady Evropských společenství č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi.

jsou přímo ohroženy vyhubením či vyhynutím, u kterých je nutno regulovat jejich dovoz a vývoz, aby nedošlo k jejich vyhubení či vyhynutí a které jsou chráněny na návrh členského státu Úmluvy CITES.¹⁹⁹ Předpokladem vzniku trestní odpovědnosti dle odst. 1 ust. §299 je spáchání trestného činu na více než dvaceti pěti kusech exemplářů. Zákon však jednoznačně neuvádí, že tento počet musí činit více jak pětadvacet kusů jednoho druhů, tudíž nelze vyloučit součet všech kusů více druhů.²⁰⁰ Dalším předpokladem trestní odpovědnosti dle odst. 1 je jednání pachatele spočívající v usmrcení, zničení, poškození či odejmutí předmětu ochrany z jeho přirozeného prostředí v přírodě. Trestného činu se také dopustí ten, kdo takového živočicha či rostlinu přechovává, nabízí či zprostředkuje jeho opatření sobě či někomu jinému v rozporu s příslušnými právními předpisy.²⁰¹ Jak jest tedy patrné, i tato skutková podstata je trestněprávní normou s blanketní dispozicí.²⁰²

Objektem skutkové podstaty v odst. 2 je naopak zájem na ochraně jedinců nebo exemplářů nejvíce ohrožených druhů živočichů nebo rostlin před určitými způsoby nakládání. Jedná se tedy o přísnější alternativu ke skutkové podstatě uvedené v odst. 1. Ochranu poskytuje tato skutková podstata jedincům silně nebo kriticky ohrožených druhů živočichů²⁰³ nebo rostlin, exemplářům druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím²⁰⁴. Ke vzniku trestní odpovědnosti postačí, aby došlo k protizákonnému nakládání pouze s jedním exemplářem, nikoliv s větším počtem jak je tomu v odst. 1.

Aby byla naplněna skutková podstata v odst. 2, musí se pachatel dopustit neoprávněného nakládání s exempláři v rozporu s právními předpisy, tj. dojde k usmrcení, zničení, poškození, odejmutí z přírody, zpracování, dovozu či vývozu, přechovávání a zprostředkování exempláře sobě nebo někomu jinému.²⁰⁵

Pachatelem obou skutkových podstat může být fyzická i právnická osoba, kdy ke vzniku trestní odpovědnosti je vyžadován úmysl, přičemž postačí úmysl nepřímý.

---

¹⁹⁹ Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2994 - 2995

²⁰⁰ Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2995

²⁰¹ Jedná se o taxativní výčet jednání.

²⁰² Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2996 - 2998

²⁰³ Jedná se o druhy, kterým poskytuje zvýšenou ochranu především vnitrostátní právní úprava. Jejich seznam je uveden v přílohách II a III k vyhlášce č. 395/1992 Sb.

²⁰⁴ Jedná se o druhy, kterým je poskytována zvýšená ochrana zejména mezinárodním právem či právem Evropské unie.

²⁰⁵ Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 2998 – 2999

- **Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti**

Přestože trestný čin obsažený v ust. §300 TZ je obsahově totožný s trestným činem uvedeným v ust. § 299 TZ, jedná se o jeho mírnější alternativu, neboť postačí ke vzniku trestní odpovědnosti pouze nedbalost, respektive hrubá nedbalost. Objektem tohoto ustanovení je zájem na ochraně zvláště chráněných druhů živočichů nebo rostlin nebo chráněných exemplářů před jakýmkoliv ohrožujícím nakládáním.

Stejně jako u úmyslné alternativy trestného činu uvedené v ust. §299 TZ, i zde musí jednání pachatele spočívat v neoprávněném nakládání s druhy a exempláři v rozporu s právními předpisy, tj. musí dojít k usmrcení, zničení, poškození, odejmutí z přírody, zpracování, přechovávání, nabízení či zprostředkování sobě nebo někomu jinému.

I u tohoto trestného činu může být pachatelem kdokoliv.²⁰⁶

- **Poškození chráněných částí přírody**

Objektem této skutkové podstaty upravené v ust. § 301 TZ je zájem na zvláštní ochraně určitých částí přírody, především se jedná o památné stromy, významné krajinné prvky, jeskyně, zvláště chráněná území, evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti.

Pachatel se dopustí trestného činu dle ust. §301 TZ, pokud poškodí nebo zničí některou z výše uvedených částí přírody²⁰⁷ a tím zanikne nebo je značně oslaben jejich důvod ochrany a stane se tak v důsledku porušení jiného právního předpisu. Jak jest patrné z předešlé věty, i tato skutková podstata je trestněprávní normou s blanketní dispozicí, neboť vznik trestní odpovědnosti je podmíněn porušením jiných právních předpisů odlišných od trestního zákoníku.

Pachatelem může být opětovně fyzická a právnická osoba. Ke vzniku trestní odpovědnosti postačí, dopustil-li se pachatel jednání i jen z nevědomé nedbalosti.²⁰⁸

---

²⁰⁶ Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 3002 - 3005

²⁰⁷ Srov. ust. §10, §45a, §45d, §45e, §46, §47, §55, §56 ZOPK

²⁰⁸ Srov. Šámal a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha, str. 3006 - 3009

7.2 Shrnutí

Již dříve zastávalo trestní právo v ochraně životního prostředí neopomenutelnou roli, avšak ne v takové podobě jako ho známe dnes. Trestní zákoník z roku 1961 speciální trestné činy proti životnímu prostředí totiž neobsahoval, a proto pro postih „ekologické kriminality“ byly využívány skutkové podstaty zneužívání pravomoci veřejného činitele, obecné ohrožení, poškozování cizí věci či zneužívání vlastnictví.

Ke změně došlo až přijetím dvou novel trestního zákoníku z roku 1989 a 1990, které do tehdejšího znění trestního zákoníku zavedly speciální skutkové podstaty zaměřené přímo na ochranu životního prostředí. V aplikaci nově zavedených skutkových podstat se však následně objevilo několik problémů, a to především proto, že pracovaly s pojmy, jejichž řádná definice se objevila až později. Minimální aplikaci těchto skutkových podstat způsobily také nulové zkušenosti a neobornost orgánů činných v trestním řízení. Proto i nadále byly využívány jiné skutkové podstaty, zejména trestný čin obecného ohrožení. Dnešní podobu získaly trestné činy proti životnímu prostředí až přijetím nového trestního zákoníku v roce 2009, kde byly všechny skutkové podstaty koncentrovány v samostatné VIII. hlavě.

Skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí můžeme rozdělit do dvou skupin, a to na skutkové podstaty obecné a zvláštní, kdy toto rozdělení zcela reflektuje s výše uvedeným vývojem trestněprávní ochrany na úseku životního prostředí. Nejprve byly totiž do trestního zákoníku začleněny pouze obecně formulované skutkové podstaty a až později zákonodárce přistoupil k vytváření zvláštních skutkových podstat.

Závěr

Účelem této diplomové práce je poskytnout ucelený a dostatečný náhled vývoje a úpravy trestněprávní odpovědnosti právnických osob na úseku ochrany životního prostředí. Úvodní kapitoly mé diplomové práce popisují a definují základní pojmy používané při trestní ochraně životního prostředí před protizákonným jednáním právnických osob, i přesto že patří spíše do oboru teorie práva. Další kapitoly se již plně soustředily na trestnou odpovědnost právnických osob a na jejich trestné činy proti životnímu prostředí.

Je nesporné, že trestní právo má na úseku ochrany životního prostředí nepostradatelnou roli, jejíž důležitost, v souvislosti s nezastavitelným rozvojem lidské společnosti, neustále roste. Životní prostředí ovlivňuje životy všech živých organismů na planetě Zemi, a to nejen v jejich bezprostředním okolí. Přestože si zákonodárci z jednotlivých států důležitost a nepostradatelnost životního prostředí uvědomují, samotná myšlenka jeho ochrany se bohužel začala výrazněji rozvíjet až koncem minulého století. Přijetí účelné právní ochrany životního prostředí brání do jisté míry i neuzavřený výčet škodlivých vlivů, související s nezastavitelným rozvoje společnosti a jejich jednotlivých složek.

Velkým nedostatkem účelné ochrany životního prostředí je i lhostejný postoj většiny obyvatelstva k environmentálním deliktům, neboť většinou se následky těchto trestných činů nedotýkají jich osobně. Trestné činy proti životnímu prostředí totiž můžeme řadit mezi tzv. „zločiny bez obětí“, u kterých je příznačná absence morálního odsouzení pachatelů. Domnívám se, že určitá část uvedeného nezájmu a do jisté míry i lhostejnosti, pramení z nízké úrovně vědomostí o environmentálních deliktech a jejich následcích. A to nejen u široké veřejnosti, ale i u orgánů činných v trestním řízení (neodbornost orgánů činných v trestním řízení či minimální spolupráce s příslušnými orgány státní správy a experty daného oboru). Dostatečná osvěta by mohla vést k jak nejlepšímu objasnění trestné činnosti proti životnímu prostředí, tak i k jejímu předcházení.

Značné složitosti v sankcionování pachatelů trestné činnosti proti životnímu prostředí mohou způsobovat i podoby znění skutkových podstat. Pokud totiž bude konkrétní skutková podstata příliš obecná, bude možné pod ni podřadit velké množství

různých jednání a nebude tak zcela garantována právní jistota. Bude-li však skutková podstata příliš konkrétní, může dojít k obcházení zákona, protože ne ve všech případech dojde k jejímu řádnému naplnění, tj. jejích formálních znaků. Již samotné naplnění formálních znaků skutkové podstaty je složité, neboť musí být splněno kumulativně několik podmínek – porušení zvláštních zákonů, škodlivý následek, příčinná souvislost nebo popřípadě vznik škodlivého následku na určité ploše či určitém počtu exemplářů.

Bohužel stále existuje několik druhů protiprávního jednání, které nelze sankcionovat pomocí trestního práva, přestože jsou nežádoucí a pro společnost velice nebezpečné. Jedná se například o případy úmyslného zapalování skládek, zakládání ohňů či vypalování porostů v době extrémního sucha, nedovolená těžba drahokamů a polodrahokamů či poškozování paleontologických nalezišť. Do jisté míry za nedostatečný může být považován i taxativní výčet trestných činů uvedený v ust. § 7 TOPOZ. Obsahuje totiž několik skutkových podstat protiprávního jednání, které si je u právnických osob obtížné představit – např. trestný čin sexuálního nátlaku (§ 186 TZ) nebo trestný čin pohlavního zneužití (§ 187 TZ). Naopak neobsahuje celou řadu trestných činů, u kterých by trestní odpovědnost právnických osob přicházela v úvahu. Patří mezi ně i některé trestné činy proti životnímu prostředí – např. trestný čin týrání zvířat (§ 302 TZ), Neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňujícími užitek hospodářských zvířat (§ 305 TZ), Šíření nakažlivé nemoci zvířat (§ 306 TZ) či Šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin (§ 307 TZ).²⁰⁹ V současné době se v Poslanecké sněmovně ČR nachází novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, kterou má být rozšířen výčet trestných činů v ust. § 7 TOPOZ. Bude-li tato novela přijata, dá se s největší pravděpodobností očekávat, že postupem času bude rozšířen i výčet trestných činů proti životnímu prostředí. Vzhledem k tomu, že však ochrana životního prostředí v rámci trestního práva nepatří mezi priority státu, domnívám se, že k novelizaci dojde buď v reakci na konkrétní problém či pod tlakem mezinárodních závazků.

---

²⁰⁹ V současné době byla Poslanecké sněmovně předložena novela TOPOZ, kterou má být rozšířen výčet trestných činů – trestný čin znásilnění (§ 185 TZ), trestný čin účasti na pornografických představeních (§ 193a TZ), trestný čin navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b TZ), trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti (§ 217 TZ) a trestný čin lichvy (§ 218 TZ) – Sněmovní tisk č. 915

Trochu předčasně je dle mého názoru dělat závěry ohledně účinnosti a vhodnosti přijaté úpravy trestní odpovědnosti právnických osob. Jak jest známo ze zahraničních zkušeností s tímto právním oborem, v žádném ze států, které přijaly trestní odpovědnost právnických osob, k početné a intenzivní aplikaci tohoto právního institutu nedošlo. Především pro státy kontinentální právní kultury se jedná o veliký obrat v dosavadním pojetí trestního práva, což může a domnívám se, že i bude, způsobovat značné problémy při aplikaci v praxi. Jak vyplývá i ze zprávy OECD a údajů Nejvyššího státního zastupitelství, ke konci roku 2012 bylo vedeno proti právnickým osobám pouze 18 trestních stíhání, kdy pouze ve 4 případech byla podána obžaloba, a to za trestné činy uvedené v Hlavě VI. TZ. I přesto, že se v odborných kruzích objevují názory upozorňující na konkrétní nedostatky přijaté právní úpravy, domnívám se, že právě největším nedostatkem zákona o trestní odpovědnosti právnické osoby je skutečnost, že nebyl za dobu své účinnosti, tj. skoro dva roky, dosud použit.

Závěrem lze tedy říci, že i přes patrné nedostatky v přijaté úpravě, udělala Česká republika, co se týče ochrany životního prostředí, přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, krok správným směrem. Ostatně jak tomu bylo i v předešlých letech u trestné činnosti fyzických osob. Vzhledem k uvedenému až aplikace zákona v praxi ukáže jeho kvality a zda přijatá opatření jsou pro řešení daných situací dostatečná.

Seznam použitých zkratek

obch. zák.	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
obč. zák.	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
o.s.ř.	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ZOPK	Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
LesZ	Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
TOPOZ	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
LZPS	Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších ústavních zákonů
ÚoLZPS	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4. listopadu 1950 (publikována pod č. 209/1992 Sb.)
OWiG	Gesetz über Ordnungswidrigkeiten in der Fassung v. 19. 2. 1987 (BGBl. I S. 602), německý zákon o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
VbVG	Rakouský spolkový zákon č. 151/2005 BGBl, o odpovědnosti svazů za trestné činy (Verbandsverantwortlichkeitsgesetz)
CP	Código Penal , španělský trestní zákoník z 23. 11. 1995
Úmluva CITES	Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin z roku 1973
OECD	Organizace pro evropskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
Rada EU	Rada Evropské unie

Abstrakt

Diplomová práce pojednává o úpravě trestněprávní odpovědnosti právnických osob na úseku životního prostředí. Přijatá úprava trestní odpovědnosti právnických osob představuje velký převrat v dosavadním pojetí českého trestního práva. První tři kapitoly této práce se věnují vymezení základních pojmů, se kterými se při rozboru dané problematiky setkáme. Jelikož je Česká republika aktivním subjektem na poli mezinárodního i unijního práva, je následující kapitola věnována právní úpravě daného právního institutu v mezinárodní a evropské souvislosti. Kapitola sedmá diplomové práce se již přímo věnuje současné české právní úpravě trestní odpovědnosti právnických osob. Popisuje její historický vývoj a současný stav v právním řádu České republiky a srovnání české a rakouské právní úpravy. Závěr práce je věnován charakteristice několika trestných činů proti životnímu prostředí, kterých se dle platné právní úpravy mohou právnické osoby dopustit.

Abstract

This thesis deals with the criminal liability of legal entities in the environmental law. The new law on criminal liability of legal persons represents a big change in the existing conception of Czech criminal law. The first three chapters talk about basic concepts with which this thesis works. The Czech Republic is active subject in the field of international and EU law, therefore the following chapter is dedicated to the legislation of this issue in international and EU context. Chapter seven of this thesis direct talks about current Czech legislation of the criminal liability of legal entities. The chapter describes the historical development and current condition of the law of the Czech Republic and comparison of Czech and Austrian legislation. The end of this thesis describes the characteristics of several crimes against the environment, which, according to current legislation, legal entities can commit.

Summary

The purpose of this thesis is to present a criminal liability of legal entities in environmental law in the Czech Republic. The thesis is composed of seven main chapters. The first three chapters present several basic terms of the topic and gives a basis for better and deeper analysis or understanding of the issue. The first chapter defines concept of legal entity, its historical development and current understanding of this concept in the Czech law. The second chapter describes general principles of legal liability. With regard to the subject of this thesis, this chapter is devoted to only administrative and especially criminal liability. The third chapter then talks about environment and its protection in czech law, primarily through criminal law. The chapter four is devoted to the topic of this thesis – the criminal liability of legal entities. It describes the historical development of criminal liability of legal entities from the time of antiquity to the 20th century. The second part of this chapter is devoted to the international and EU background. The international and European documents contain a obligation of each state to implement the criminal liability of legal entities in their law. The fifth chapter explains conception of criminal liability of legal entities in each current legal cultures - in Anglo-American legal culture and in continental legal culture. Each countries of legal cultures approach the concept of criminal responsibility in different ways, which are discussed in this chapter. Continental legal culture distinguishes three kinds of criminal liability of legal persons – Right criminal liability of legal entities, false criminal liability of legal entities and administrative sanctioning of legal entities. For better understanding are mentioned kinds of criminal liability described and introduced on current law of specific countries. The chapter six presents the central core of this thesis, because talks about the criminal liability of legal entities in Czech law. The first part of this chapter introduces a history of implementing of this legal institute in Czech law. The second part analyzes the Act on criminal liability of legal entities adopted in 2011. The third part of this chapter contains a comparison of Czech and Austrian current legislation. The last chapter contains a description of ten crimes against the environment which can legal entities commit. This crimes are listed in Title VIII. of Czech Penal Code and can be divided into two groups – crimes with general characters or crimes with specific characters.

Seznam použité literatury

Kněžní prameny:

- DAMOHORSKÝ, M. České právo životního prostředí. Praha: Univerzita Karlova, 2003.
- DAMOHORSKÝ, M. Ekologicko-právní odpovědnost. In Ekologická újma a právní odpovědnost. Brno: Masarykova univerzita, 1993
- DAMOHORSKÝ, M. Mezinárodně právní ochrana životního prostředí. Právo a životní prostředí. In Sborník referátů z vědecké konference. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003.
- DAMOHORSKÝ, M. Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí. Praha: Univerzita Karlova, 1999
- DAMOHORSKÝ, M. a kol. Právo životního prostředí. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010.
- DUDOVÁ, J. Ochrana životního prostředí a trestněprávní odpovědnost. In Ekologická újma a právní odpovědnost. Brno: Masarykova univerzita, 1993
- ELIÁŠ K., NYKODÝM J., ŠVESTKA J. a kol., Občanský zákoník – I. komentář, 2. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.
- GERLOCH, A. Teorie práva. 5. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009
- HAZLITT, W., Table Talk, World Clasics, first publ. 1901.
- HEYROVSKÝ, L., Dějiny a systém soukromého práva římského, 4. Vydání, Praha: J. OTTO, 1910.
- CHMELÍK, J. a kol. Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení. Praha: Linde Praha, a.s., 2005
- JELÍNEK, J. a kol., Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část, 2. vydání, Praha: Leges, 2010.
- JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Praha: Linde, 2007.
- JELÍNEK, J., HERCZEG, J., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – Komentář s judikaturou, 2. vydání, Praha: Leges, 2013
- KAVĚNA, M. Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech EU. Parlament ČR, Parlamentní institut, Studie č. 5.270, 2007
- KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M., Římské právo, 2. Vydání, Praha: C. H. Beck, 1997.
- MALBLANC, J. F., Observationes quaedam ad delicti universitatum spectantes. Nürnberg: Grattenauer, 1793

- MAN, V., SCHELLE, K. Ústavní základy ochrany životního prostředí. In Právo a životní prostředí. Sborník referátů z vědecké konference. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003
- MUSIL, J., Trestní odpovědnost právnických osob. Historický vývoj a mezinárodní srovnání. In Musil, J., Vanduchová, M., Pocta Otovi Novotnému k 70. Narozeninám, Praha: Codex Bohemia, 1998.
- PELIKÁNOVÁ, I. a kol., Obchodní právo 1, 2. Vydání, Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2010.
- SOLNÁŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., Základy trestní odpovědnosti, Praha: Orac, 2003.
- ŠÁMAL, P. Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice. In: Kratochvíl, V., Löff, M. (ed.) Sborník Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob. Brno: Masarykova univerzita, 2003
- ŠÁMAL a kol., Trestní zákoník. Komentář, 2. Vydání, C. H. Beck, 2012, Praha Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, 6. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2004.
- ŠVESTKA, J., DVORÁK, J. a kol., Občanské právo hmotné 1., 5. vydání, Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009.
- TICHÁ, T. Trestní právo a ochrana životního prostředí – aktuální vývoj. In Aktuální otázky práva životního prostředí. Brno: Masarykova univerzita, 2005
- VON SAVIGNY, F. C., System des heutigen Römischen Rechts, Band 2, Berlin: Veit, 1840
- WELLS, C., Corporations and Criminal Responsibility, 2nd ed., Oxford: Oxford University Press, 2001.

Časopisecké prameny:

- BAHÝLOVÁ, Lenka. MEAs a trestněprávní ochrana životního prostředí v ČR (vybrané aspekty). Trestní právo. 2010, č. 11.
- DAMOHORSKÝ, M. Deliktní odpovědnost v ochraně životního prostředí. Acta Universitatis Carolinae. 2012, č. 3/2011.
- DAMOHORSKÝ, M. Právní odpovědnost v ochraně životního prostředí. Acta Universitatis Carolinae: Iuridica. 1994, č. 2.
- FENYK, J., Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob a český návrh zákona o trestním soudnictví nad právnickými osobami, Státní zastupitelství, 2003, č. 2 – 3, str. 2

- HANÁK, J. Ochrana životního prostředí v trestním zákoníku – několik poznámek. Trestní právo. 2010, č. 11.
- HUBER, B., Trestní odpovědnost korporací, Požadavky v rámci mezinárodních konvencí a jejich aplikace v evropských zemích, Trestní právo, 2000, č. 9, str. 2
- JANDA, P., Trestní odpovědnost právnických osob, Právní fórum, 2006, č. 5, str. 174 - 176
- JARMIČ, L. Trestní právo a ochrana životního prostředí, Trestněprávní revue, 2010, č. 9, s. 269 – 275.
- KAFKA, A. Trestné činy proti životnímu prostředí. Právní rádce. 2003, č. 3.
- KARABEC, Z., NEČADA, V., VLACH, J., Trestní odpovědnost právnických osob – otevřený problém, Trestní právo, 2007, č. 4, str. 5 - 6
- KAVĚNA, M., Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech Evropské unie, Praha: Parlament České republiky, Parlamentární institut, Studie č. 5.270, 2007, str. 5 - 6
- KLOUČEK, Z., TOPINKA, P. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu jeho sociálních souvislostí, Trestněprávní revue, 2011, č. 10.
- KNAPP V., O právnických osobách. Právnické osoby de lege lata. Právník, 1995, č. 10, str. 980
- KRATOCHVÍL, V. Trestní odpovědnost právnických osob a základní zásady trestního práva hmotného, Trestněprávní revue, 2011, č. 9.
- KRATOCHVÍL, V., Trestněprávní odpovědnost právnických osob a jednání za jiného, Právní obzor, 2002, č. 4, srov. 366
- MUSIL J., Hranice mezi trestným činem a správním deliktem, delikttní odpovědnost právnických osob, Správní právo, 2002, č. 1, str. 21
- MUSIL, J., Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne?, In Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky, Brno: Masarykova univerzita, 2000, str. 183
- MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F., Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda, Trestní právo, 2011, č. 3, str. 6 - 7
- NOVÁČKOVÁ, S. Nový návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (a jeho srovnání s návrhem zákona, který byl v roce 2004 zamítnut), Trestněprávní revue, 2011, č. 4.
- POMAHAČ, R. ESD: K pravomoci stanovit trestní sankce na ochranu životního prostředí. Trestněprávní revue, 2006, č. 1.
- PRÁŠKOVÁ, H., správní trestání právnických osob v Německu, Trestněprávní revue, 2007, č. 9, str. 254 - 257

- PRÍBELSKÝ, P., Trestná zodpovednosť právnických osob v Rakúsku, Trestněprávní revue, 2007, č. 1, str. 15
- SLUNEČKO, P. Trestní zákon a příroda. Trestní právo. 2011, č. 6.
- SMOLEK, M. ESD: Trestní sankce v oblasti životního prostředí – revoluce v trestním právu členských států? Trestněprávní revue. 2005, č. 12.
- STEJSKAL, V. Nová komunitární trestněprávní ochrana životního prostředí na obzoru. České právo životního prostředí, 2007, č. 1.
- STEJSKAL, V. Nový trestní zákon 2010, České právo životního prostředí. 2009, č. 1.
- STEJSKAL, V. Od prosince 2008 je úprava trestněprávní ochrany životního prostředí společná v celé EU. České právo životního prostředí. 2008, č. 3.
- STEJSKAL, V., SOBOTKA, M. Právo životního prostředí v judikatuře českých soudů. Jurisprudence. 2006, č. 2.
- STEJSKAL, V. Trestněprávní ochrana životního prostředí v evropském komunitárním právu těsně před cílem? České právo životního prostředí. 2008, č. 2.
- STEJSKAL, V. Trestní odpovědnost jako nástroj prosazování ochrany životního prostředí v evropském kontextu. Acta Universitatis Carolinae. 2012, č. 3/2011.
- RADA, T., VANÍČEK, D., Trestněprávní ochrana životního prostředí a trestní odpovědnost právnických osob, Trestní právo, 2007, č. 5, str. 6
- VANÍČEK, D., RADA, T. Trestněprávní ochrana životního prostředí a trestní odpovědnost právnických osob. Trestní právo. 2007, č. 5.
- VOMÁČKA, V. Konec lhůty pro implementaci směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí za dveřmi. Trestní právo. 2010, č. 11.
- VONDRUŠKA, F. Ke vztahu správních a trestních sankcí. Státní zastupitelství. 2007, roč. 5, č. 7-8.

Internetové zdroje:

- Aktualizace: Trestněprávní ochrana životního prostředí - Euroskop, dostupné z <http://www.euroskop.cz/8461/9570/clanek/aktualizace-trestnepravni-ochrana-zivotniho-prostredi>
- Aktualizovaná Koncepce boje s kriminalitou páchanou na životním prostředí v působnosti resortu vnitra, dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/koncepce_ozp.pdf
- Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb., dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=69605>

- Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=285&CT1=0>
- JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání, dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/trestni-odpovednost-pravnickych-osob-jako-predmet-zkoumani.aspx>
- Návrh Směrnice evropského parlamentu a rady o trestněprávní ochraně životního prostředí, dostupné z <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original?docid=67462&varid=56811&fileid=56461> Phase 3 Report on implementing the OECD anti-bribery convention in the Czech republic, March 2013, dostupné z <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/CzechRepublicphase3reportEN.pdf>
- Rozprava Poslanecké sněmovny k návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob – 1. čtení, dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/016schuz/s016244.htm#r1>
- Trestněprávní ochrana životního prostředí – Euroskop, dostupné z <http://www.euroskop.cz/13/1256/clanek/trestnepravni-ochrana-zivotniho-prostredi/>
- Trestní odpovědnost v českém právu a připravované změny, dostupné z <http://www.epravo.cz/top/clanky/trestni-odpovednost-v-ceskem-pravu-a-pripravovane-zmeny-cast-3-pravnicke-osoby-28503.html>

Právní předpisy:

- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění
- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, ve znění účinném do 31.12.2009
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestní řízení soudním (trestní řád), v platném znění
- zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, v platném znění
- zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, v platném znění
- zákon č. 200/1999 Sb., o přestupcích, v platném znění
- zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, v platném znění
- zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon), v platném znění
- zákon č. 289/1995 Sb., o lesích (lesní zákon), v platném znění
- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění
- zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě

- zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, v platném znění
- zákon č. 269/1994 Sb., o rejstříku trestů, v platném znění
- vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- Strafgesetzbuch (rakouský trestní zákoník) č. 60/1974 BGBI
- Strafprozessordnung (rakouský trestní řád) č. 631/1975 BGBI
- Verbandsverantwortlichkeitsgesetz (rakouský spolkový zákon o odpovědnosti sdružení) č. 151/2005 BGBI
- Ley Orgánica 5/2010 Código penal (španělský trestní zákoník)
- Gesetz über Ordnungswidrigkeiten (německý přestupkový zákon) č. 602/1987 BGBI

Judikatura:

- Rozsudek NSS ze dne 27.10.2004, sp. zn. 6 A 126/2002
- Rozsudek NSS ze dne 31.5.2007, sp. zn. 8 As 17/2007-135
- Rozhodnutí Sněmovny Lordů ve věci Tesco Supermarkets LTD. vs. Natrass (1972)
- Rozhodnutí U.S. Supreme Court ve věci New York Central & Hudson River Rail Road Co. vs. U.S. (212 U.S. 481/1909)
- Rozsudek ESLP ze dne 19.1.2012 ve věci „Rodinná záložna, spořitelni a úvěrní družstvo vs. Česká republika“
- Rozsudek ESLP ze dne 21.1.2010 ve věci „Družstevní záložna Pria a ostatní vs. Česká republika“
- R 44/1979
- R 12/1991
- R 36/2002
- NS 26/2003 – T 615
- NS 26/2003 – T 625
- R 40/2003

Název práce v angličtině – Criminal liability of legal entities in the environmental law

Klíčová slova – Key words

Trestněprávní odpovědnost – criminal liability

Právnícké osoby – legal entities

Právo životního prostředí – environmental law